

**Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού Δήμου Καλαμαριάς,
Αρχείο Προφορικών Μαρτυριών**

Όνομα Πληροφορητή : Μωρούδης Γεώργιος

Τόπος Καταγωγής : Νεοχώρι Μουδανιών Προύσης, Μικρά Ασία

Έτος Γέννησης : 1913

Τόπος Εγκατάστασης : Θεσσαλονίκη, Κάτω Γραμματικό- Βέρμιο, Φούστανη

Κωδικός :

Ερευνητής : Τσιρώνης Θεοδόσης

Ημερομηνία Συνέντευξης : 11-09-1997

Απομαγνητοφώνηση : Δώρα Καρούτα, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Ιστορικής Έρευνας, ΑΠΘ

Επιμέλεια : Ελένη Ιωαννίδου

Ε : Ερευνητής

Π : Πληροφορητής

Ε : Ονομάζομαι Τσιρώνης Θεοδόσης, η ημερομηνία είναι 11 Σεπτεμβρίου του 1997 και περίπου στις πέντε το απόγευμα θα πραγματοποιηθεί η προφορική συνέντευξη με τον κ. Μωρούδη Γεώργιο. Ο κ. Μωρούδης Γεώργιος είναι γεννημένος το έτος 1915 και κατάγεται από τη Μικρά Ασία. Η διεύθυνση της κατοικίας του είναι Κουντουριώτη 31 στην Μενεμένη και το τηλέφωνο του είναι 740886.

Καλησπέρα σας καταρχήν!

Π : Καλησπέρα σας, καλώς ήρθατε.

Ε : Ευχαριστώ πολύ. Πείτε μου το όνομά σας, σας παρακαλώ.

Π : Μωρούδης Γεώργιος.

Ε : Μωρούδης Γιώργος. κ. Γιώργο, πείτε μου πού γεννηθήκατε και πότε.

Π : Γεννήθηκα στη Μικρά Ασία, στο χωριό Νεοχώρι Μουδανιών, Προύσης, το 1913.

Ε : Το 1913 γεννηθήκατε;

Π : Μάλιστα!

Ε : κ. Γιώργο, πείτε μου τα ονόματα των γονιών σου.

Π : Τα ονόματα της μαμάς μου είναι Σμαρώ το πραγματικό του πατρός μου είναι Ιωάννη, γιατί είναι η μάνα μου είναι ξαναπαντρεμένη να πούμε. Γιάννη Ιντζόγλου είναι το επίθετο.

Ε : Ιντζόγλου η μητέρα σου;

Π : Ναι, ναι.

Ε : Και ο πατέρας σου; Ο κανονικός ο μπαμπάς σου;

Π : Ο κανονικός ο μπαμπάς μου το επίθετο ήταν Γαβρηλίδης.

Ε : Και ο μπαμπάς σου και η μαμά σου ήταν κάτοικοι μέσα από αυτό το χωριό;

Π : Μάλιστα, μέσα απ' αυτό το χωριό και μετά βγήκαμε πρόσφυγες.

Ε : Στο χωριό αυτό, εσύ εκεί πέρα μέχρι πότε ήσουν; Από το 1913 έως πότε;

Π : Ακριβώς πότε φύγαμε στη προσφυγιά δε θυμάμαι, γιατί ήμουνα πολύ μικρός. Αλλά μετά, στη προσφυγιά μεγάλωσα, να πούμε, και κατάλαβα. Πότε φύγαμε περίπου το '13 με '14, τότες, '14 με '15 περίπου.

Ε : Και τότε πού σας πήγαν;

Π : Λοιπό, επανήλθαμε όταν ήρθε ο ελληνικός στρατός, να πούμε, το '22, εε το '19. Το '19 γυρίσαμε στην πατρίδα.

Ε : κ. Γιώργο, από το '13, '14, που λες, που φύγατε από το χωριό σου μέχρι το '19, πού είχατε πάει;

Π : Είχαμε πάει σε διάφορα χωριά, στη Προύσα είχαμε πάει, Πλατεϊάνο και μετά καταλήξαμε στο Πελαδάρι, εκεί μέναμε.

Ε : Να μιλήσουμε λίγο πρώτα, άμα θέλεις, κ. Γιώργο, για το χωριό στο οποίο γεννήθηκες.

Π : Ναι.

Ε : Απ' τα όσα θυμάσαι όταν γυρίσατε πίσω το '19.

Π : Όταν γυρίσαμε πίσω. Λοιπόν...

Ε : Πώς ήταν το χωριό σου να μου πεις καταρχήν. Ήταν μεγάλο χωριό;

Π : Ήταν περίπου τριακόσια σπίτια.

Ε : Ναι.

Π : Ωραίο χωριό, παραθαλάσσιο, κοντά στα Μουδανιά, είκοσι, εικοσιπέντε λεπτά περίπου απ' τα Μουδανιά.

Ε : Όταν λέμε εικοσιπέντε λεπτά, εννοούμε με τα κάρα, με τί;

Π : Με τα πόδια.

Ε : Πολύ κοντά δηλαδή.

Π : Κοντά ήταν. Εμείς παιδάκια σχολνάγαμε και πηγαίναμε βόλτα να πούμε στα Μουδανιά.

Ε : Ναι.

Π : Πολύ κοντά ήταν. Στο μεταξύ στη προσφυγιά, απεβίωσαν δύο αδέρφια μου, απ' τις ταλαιπωρίες και ο μπαμπάς μου, πέθανε, να πούμε, κι έμεινε η μάνα μου χήρα και μετά ξαναπαντρεύτηκε.

Ε : Από τις ταλαιπωρίες όλα αυτά;

Π : Ναι, απ' την ταλαιπωρία, απ' τις αρρώστιες κι απ' την πείνα φυσικά.

Ε : Φαντάζομαι θα ήταν δύσκολες συνθήκες, στην προσφυγιά δηλαδή.

Π : Πολύ δύσκολες. Θυμάμαι μας κυνηγούσαν οι Τούρκοι, πηγαίναμε, μαζεύαμε πασάκια, τα λέμε εμείς, τούρκικα να πούμε, στάχια που πέφταν απ' τα χωράφια, που θερίζανε για να κάνουμε ψωμί να φάμε και μας κυνηγούσαν οι Τούρκοι, δε μας αφήναν. Μια φορά έφαγε ξύλο η μάνα μου, εγώ ήμουν μικρός, τεσσάρων χρονών. Έκλαιγα, φώναζα! Και ήρθε ένας με τι κάρο, περνούσε, ήταν ο δημόσιος δρόμος κοντά εκεί πέρα, ποιος τον ξέρει τώρα, φιλέλληνας ήτανε, δεν ήξεραν ότι ήμασταν και Έλληνες, αλλά ήρθε και μας γλύτωσε, ασ πούμε, απ' το ξύλο. Το θυμάμαι, ήμουν τεσσάρων χρονών και το θυμάμαι.

Ε : Φαντάζομαι και οι άλλοι πρόσφυγες ήταν κι αυτοί στην ίδια δύσκολη κατάσταση.

Π : Σκόρπιοι ήταν, είχαν σκορπίσει τα χωριά, στα ενδότερα της Μικράς Ασίας.

Ε : Αυτά τα χρόνια που ήσασταν στην προσφυγιά, που περάσατε από πολλά χωριά, πού μένατε, τί κάνατε, πώς τα βγάζατε πέρα όλα αυτά τα χρόνια;

Π : Στον Πλατεϊانو ο μπαμπάς μου δούλευε σε ένα περιβόλι, που το' χε κάποιος θεϊός, να πούμε, πάλι πρόσφυγας κι αυτός, το είχε νοικιάσει και δούλευε εκεί πέρα, μαζί. Μετά, όμως, φύγαμε από 'κει και πήγαμε στο Πελαδάρι.

Ε : Στον Πλατεϊانو αυτό εκεί, τι περιβόλι ήτανε;

Π : Λαχανικά διάφορα, κρεμμύδια, σκόρδα, καπνά είχαν. Κάμπος ήταν. Φύγαμε από 'κει πέρα. Μας έδερνε κι ελονοσία.

Ε : Το Περιβόλι ήταν ελληνικό χωριό; Κατοικούσαν Έλληνες;

Π : Το Περιβόλι δεν ήταν χωριό, ήταν στον Πλατεϊانو.

Ε : Ο Πλατεϊανός;

Π : Και εκεί δούλευε ο μπαμπάς μου, κοντά στο θείο μου, να πούμε. Τον πλήρωνε, τώρα δε ξέρω.

Ε : Εκεί μέναν κυρίως Έλληνες ή Τούρκοι;

Π : Μέναμε σ' ένα σπίτι, ήτανε στάβλος, το θυμάμαι, είχαμε μια ψάθα απ' αυτό που φτιάχναμε παλιά, που είχαμε, γιατί από κάτω φυτρώνανε χόρτα, τόσα, να πούμε. Το θυμάμαι εγώ, που πήγαινα και έπαιζα και έβγαζα τα χόρτα, ανάμεσα απ' την ψάθα φυτρώνανε. Τέτοιο υγρό μέρος ήτανε, πολύ. Παραγωγικό, αλλά υγρό μέρος. Για 'μας δεν ήταν.

Ε : Στον Πλατεϊانو πόσο διάστημα μείνατε;

Π : Στον Πλατεϊانو, κάνα χρόνο, εκεί πέρα. Ένα χρόνο ακριβώς, καλοκαίρι ήταν, θυμάμαι καρπούζια είχαν εκεί πέρα, και κόβαμε καρπούζια και τρώγαμε και μετά φύγαμε. Καλοκαίρι είχαμε φύγει από 'κει.

Ε : Το επόμενο χωριό στο οποίο πήγατε;

Π : Πελαδάρι

Ε : Το Πελαδάρι είναι κοντά στον Πλατεϊάνο;

Π : Κοντά είναι. Όλα αυτά τα χωριά είναι γύρω από την Προύσα. Εκεί είχε αδερφή η μητέρα μου.

Ε : Το όνομά της, της αδερφής της;

Π : Αναστασία λεγότανε.

Ε : Παντρεμένη εκεί πέρα;

Π : Παντρεμένη. Και πήγαμε εκεί προσωρινά, μας έδωσε η κοινότητα ένα σπίτι που ήταν κενό και ζήσαμε εκεί. Εκεί αρρώστησαν όλοι μαζί, ένα τύφο, μεταδιδότανε από πείνα, από ακαθαρσίες, από τέτοια, χειροαρρώστια τη λέγανε, τύφος. Εκεί πέθανε να πούμε ο μπαμπάς μου.

Ε : Φαντάζομαι βέβαια ότι γιατροί και τέτοια...;

Π : Δεν υπήρχαν, φάρμακα και τέτοια, τίποτα δεν υπήρχε, καμία βοήθεια. Ο μπαμπάς μου ήταν διωκόμενος από το στρατό, λιποτάκτης δηλαδή στον τούρκικο στρατό και αναγκαζόμασταν να φεύγουμε να μη τον συλλάβουν. Γι' αυτό πήγαμε εκεί πέρα, ήταν μεγάλο χωριό, οχτακόσια σπίτια, μεγάλο κεφαλοχώρι, εκεί βρήκαμε πιο καλά κατάληψη.

Ε : Στο Πελαδάρι από πότε έως πότε μείνατε;

Π : Μέχρι την απελευθέρωση, το '19 γυρίσαμε πίσω.

Ε : Στο Πελαδάρι τι κάνατε;

Π : Ο μπαμπάς μου τώρα τι δουλειές έκανε δε θυμάμαι, ήμουν μικρός.

Ε : Εσείς τα παιδιά πώς περνούσατε τις μέρες σας εκεί;

Π : Ορίστε;

Ε : Εσείς τα παιδιά πώς περνούσατε τις μέρες σας εκεί;

Π : Πώς; Στα σπίτια μέσα κλεισμένοι ήμασταν. Παίζαμε, βγαίναμε έξω παίζαμε, όπως τ' άλλα παιδάκια, να πούμε.

Ε : Νοικιάζατε κάποιο σπίτι;

Π : Όχι, μας το 'χε δώσει η κοινότητα, τότε ενοίκια δεν υπήρχαν.

Ε : Εκείνες οι περιοχές, οι πληθυσμοί σε εκείνες τις περιοχές ήταν κυρίως ελληνικοί;

Π : Ήταν ελληνικό, το Πελαδάρι ήταν ελληνικό, Τούρκοι δεν υπήρχαν μέσα κι ήταν μεσόγειο χωριό το οποίο οι Τούρκοι, δε το 'πιανε να πούμε ο νόμος της προσφυγιάς. Αυτοί τότες κάνανε αυτή την πράξη για να λεηλατήσουν περισσότερο, να πούμε, τα χωριά, τα παράλια χωριά, όλα τα παράλια χωριά τα στείλανε στην προσφυγιά, στα ενδότερα, να πούμε, της Ασίας. Κι έτσι ο καθένας έβρισκε, προθεσμία δίναν οι Τούρκοι, την τάδε ώρα θα φύγετε και δε θα πάρετε τίποτε. Και φύγαμε έτσι, με τα χέρια άδεια. Ό, τι μπορούσες να πάρεις στο

χέρι. Πλαγιάζαμε πάνω στα σανίδια, ένα παλιό στρώμα και απάνω στα σανίδια κουλουριάζαμε. Ψείρα, κακό.

Ε : Συνολικά πόσα αδέρφια ήσασαν;

Π : Τρία αδέρφια.

Ε : Αγόρια ή κορίτσια τα άλλα;

Π : Αγόρια, τρία αγόρια είχε η μάνα μου, εγώ δε τα 'φτασα, δε τα θυμάμαι, ήταν μεγαλύτερα από 'μενα, πεθάναν νωρίς, Γιάννης και Θόδωρος λεγόταν, μεγαλύτερα από 'μενα.

Ε : Η κανονική δουλειά του μπαμπά σου ποια ήτανε, στο χωριό που μένατε;

Π : Αυτός ήτανε, περισσότερο ήτανε γεωργός, ελαιώνες είχανε, να πούμε, το χωριό μας ειδικά είχε πολλές ελιές.

Ε : Κτήματα δηλαδή καλλιεργούσε.

Π : Ναι, κτηματίας.

Ε : Οι άλλοι κάτοικοι, όταν πηγαίνατε από χωριό σε χωριό για να μείνετε, σας φέρονταν καλά, σας βοηθούσανε, ήταν φιλικοί;

Π : Εκεί που ήτανε Έλληνες, φυσικά ο καθένας φρόντιζε να πάει εκεί που ήταν Έλληνες, δικοί του να πούμε, να μπορεί να ζήσει, αλλιώς σε τουρκοχώρια δε μπορούσες, φυσικά δε σε παίρνανε κιόλας.

Ε : Ο μπαμπάς σου όταν σταμάτησε, όταν πέθανε μάλλον, φαντάζομαι μετά δεν υπήρχε λόγος να κρύβεστε.

Π : Μετά εγώ και η μαμά μου μείναμε. Αναγκάστηκε λόγω των συνθηκών που υπήρχαν δεν μπορούσε, ήταν νέα φυσικά, έπρεπε κάτι να κάνει για να μπορεί να ζήσει και παντρεύτηκε, να πούμε, ξανά. Αυτό έγινε κατά το '18, κατά το '18 θα παντρεύτηκε, '17, '18, κάπου εκεί.

Ε : Πριν να ξαναγυρίσετε πάλι στο χωριό σας;

Π : Ναι, πριν να ξαναγυρίσουμε στο χωριό μας και μετά από λίγο γυρίσαμε στο χωριό, να πούμε, το '19.

Ε : Ο πατριός από πού ήταν; Από ποιο χωριό;

Π : Απ' το Πελαδάρι. Απ' αυτό το χωριό που ζούσαμε μέσα.

Ε : Και αυτός ήτανε χήρος ή ήταν...;

Π : Χήρος, είχε κι ένα παιδάκι, το οποίο το 'χάσαμε στα Μουδανιά πρόσφυγες όταν ερχόμασταν για την Ελλάδα, χάθηκε. Γλύτωσε, αλλά δεν ήρθε κοντά μας, επειδή ήταν ο μπαμπάς του, τον έδενε, δεν ήρθε στην οικογένεια μας, χάθηκε. Παρόλο που δημοσιεύσαμε πολλές φορές στην εφημερίδα, έγιναν πολλές προσπάθειες, δε βρέθηκε, άλλαξε και το όνομα.

Ε : Μεγαλύτερος από εσένα ή μικρότερος;

Π : Όχι, μία ηλικία ήμασταν, Τώρα κι αυτό το '13 γεννηθείς ήταν, Νίκος λεγόταν.

Ε : Όταν γυρίσατε πίσω στο χωριό σου, πήγατε ξανά στο πατρικό σου σπίτι να μείνετε;

Π : Το πατρικό μου σπίτι ήταν μόνο κεραμίδια, πατώματα χωρίς σανίδια, παράθυρα, τοίχοι, ήταν όλα ξεγυμνωμένα, σκάλα δεν είχε, τίποτα δεν είχε.

Ε : Το καταστρέψαν οι Τούρκοι δηλαδή;

Π : Ναι ναι. Μέναμε σε μια πρώτη μου ξαδέρφη το σπίτι, στου θείου μου το σπίτι δηλαδή. Αυτοί είχαν πεθάνει, είχαν αφήσει τρία παιδιά ορφανά, τα οποία ήταν υπό τη συντήρηση της δικής μας, τα είχε αναλάβει η μάνα μου. Και τα αγόρια φύγαν στην Κωνσταντινούπολη στο οικοτροφείο.

Ε : Ποιο οικοτροφείο;

Π : Είχε ελληνικό οικοτροφείο εκεί πέρα και τα στέλναν εκεί πέρα και το κορίτσι το είχαμε κρατήσει εμείς στο σπίτι. Μένανε στην Αθήνα, γυρίσανε, στην Αθήνα είναι τώρα αυτοί, πεθάνανε, δεν υπάρχει κανένας.

Ε : Στο οικοτροφείο, κ. Γιώργο, φαντάζομαι στην Κωνσταντινούπολη, θα τους μάθαιναν και κάποιες τέχνες στα παιδιά.

Π : Βέβαια! Και γράμματα και τέχνες μάθαιναν.

Ε : Για να μπορούν μετά να εξασκήσουν κάποιο επάγγελμα.

Π : Ναι, ήταν, μάθανε επιπλοιοί.

Ε : Στο Πατριαρχείο υπαγόταν το οικοτροφείο αυτό;

Π : Ναι, τότες η Κωνσταντινούπολη δεν ήταν τουρκοκρατούμενη, να πούμε, ήταν ελεύθερο το Πατριαρχείο και λειτουργούσε κανονικά. Είχαν δικαιώματα οι Έλληνες ακόμη.

Ε : Το χωριό σου που ήταν κοντά στα Μουδανιά, από το χωριό σου είχε περάσει ο ελληνικός στρατός καθόλου; Τον είχες δει εσύ καθόλου;

Π : Στο χωριό μας μέσα ήταν έμπεδα, το χωριό μας, στρατιωτών, μεραρχιών.

Ε : Έμπεδα;

Π : Εκπαιδευόταν εκεί πέρα ο στρατός και φεύγαν για το μέτωπο.

Ε : Δηλαδή εσύ είχες δει το στρατό;

Π : Πολύ, όταν ήρθε ο στρατός, μας πήρε ο δάσκαλος, πρώτη τάξη ήμουνα, μας πήρε ο δάσκαλος και μας έβγαλε στο δρόμο να προϋπαντήσουμε τον ελληνικό στρατό που ερχόταν, με λουλούδια, με χαρά.

Ε : Αυτό αν το θυμάστε, ήθελα να μου το περιγράψετε αναλυτικά. Δηλαδή βγήκαν όλοι οι κάτοικοι, είχατε κάποια τραγούδια, τι γινότανε;

Π : Όλο το χωριό σκέψου, τώρα στη προσφυγιά, να πούμε, να έρχεται ο ελληνικός στρατός για απελευθέρωση, τι γίνεται, τι χαρά, τα παιδάκια, όλοι είχανε βγει στο δρόμο.

Ε : Φαντάζομαι ο δάσκαλος, οι παπάδες, ο Πρόεδρος του χωριού.

Π : Κάθε σπίτι είχε μέσα κι αξιωματικούς, να πούμε, που κοιμότανε.

Ε : Φιλοξενούσαν δηλαδή στρατιωτικούς;

Π : Πολλοί. Πεζοναύτες είχαμε, στρατιώτες. Απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας υπήρχαν, από Κρητικοί μέχρι Θράκες, Νησιώτες. Πολλούς, πολλούς!

Ε : Οι στρατιώτες τι σας λέγανε; Πώς σας φέρονταν;

Π : Μας αγαπούσαν! Τους αγαπούσαμε κι εμείς, πηγαίναμε τους κουβαλάγαμε αυτό το συσσίτιο. Τους φέρναμε νερά, μας δίνανε φαΐ τρώγαμε.

Ε : Το συσσίτιο που λες ότι τους κουβαλάγατε, από που δηλαδή τους το πηγαίνατε;

Π : Το συσσίτιο μας δίνανε την караβάνα τους και πηγαίναμε τους παίρναμε φαΐ.

Ε : Μέσα στο χωριό σου είχες πει ότι ήταν χώρος εκπαίδευσης. Φαντάζομαι κάπου έξω από το χωριό λιγάκι;

Π : Έξω από το χωριό είχαμε ένα καμπίσκο μεταξύ Μουδανίων και Νεοχωρίου κι εκεί κάνανε ασκήσεις, ένας ωραίος κάμπος. Τα είχε όλα εκείνα.

Ε : Όταν είχε έρθει ο ελληνικός στρατός επιτρεπότανε ελεύθερα να δηλαδή υψώνεται και τις σημαίες τις ελληνικές, να λέτε και τον εθνικό ύμνο κι όλα αυτά;

Π : Όλα βέβαια!

Ε : Επιτρεπόταν ελεύθερα;

Π : Ελεύθερα ναι, βέβαια! Λοιπόν, αλλά δυστυχώς ήταν λίγα τα χρόνια, μέχρι το '22. Δυο, τρία χρόνια, μετά ξανά πίσω. Πίσω ήτανε άσχημα.

Ε : Να μιλήσουμε λίγο πρώτα για αυτά τα δύο, τρία χρόνια περισσότερο. Εσείς όταν μάθατε ότι θα ερχόταν ο ελληνικός στρατός ή όταν ήρθε, έτσι πανηγυρίζατε σα να έχετε απελευθερωθεί;

Π : Βέβαια, σα να έχουμε απελευθερωθεί., είχαμε απελευθερωθεί.

Ε : Μέσα στο χωριό σας δεν υπήρχαν καθόλου Τούρκοι; Στο Νεοχώρι;

Π : Καμιά δεκαριά οικογένειες είχαμε, είχανε και δικό τους τζαμί, εκκλησία.

Ε : Πώς τα πηγαίνατε μεταξύ σας, οι Έλληνες με αυτούς;

Π : Δε μπορούσανε να κάνουνε τίποτα οι Τούρκοι γιατί ήταν και ολίγοι, να πούμε. Ήταν μερικά χωριά τουρκοχώρια, αυτοί δε κάνανε, ζούσαμε καλά, να πούμε.

Ε : Δεν είχατε προβλήματα; Οι απλοί κάτοικοι μεταξύ σας;

Π : Όχι! Δεν είχαμε προβλήματα μεταξύ χωριών, δεν υπήρχαν. Αλλά ύστερα, να πούμε, άρχισαν να βγαίνουν οι Τσέτανες που λέγανε, άτακτα στρατεύματα είχε βάλει ο Κεμάλ κι αυτοί άρχισαν να κάνουν ζημιές στο στρατό, σαμποτάζ και τα λοιπά. Στο μεταξύ είχαν βγει και αποσπάσματα δικά μας, ελληνικά, ήτανε άσχημα χρόνια!

Ε : Ο ελληνικός στρατός που είχε έρθει, στους Τούρκους κατοίκους του χωριού ή γενικά στα γειτονικά στα τουρκοχώρια, συμπεριφέρθηκε καλά ή όχι;

Π : Όχι! Δε συμπεριφέρθηκε καλά!

Ε : Έκανε κατά κάποιο τρόπο αντίποινα;

Π : Έκανε αντίποινα, έκανε. Αυτούς τους Τούρκους που είχαμε εμείς στο χωριό είχανε πάρει φυσικά από τους Έλληνες βεβαιώσεις ποιος έκανε να πούμε κακό στο χωριό, αυτοί φάγανε και ξύλο, όχι βέβαια να τους σκοτώσουν, αλλά φάγανε ξύλο, βιαστήκανε, τους κάναν, τους συγυρίσανε. Και τελευταίο όταν φεύγαν τους σκοτώσανε, τους καθαρίσαν. Δεν άφησαν ούτε έναν!

Ε : Οι Τσέτες σε αντίποινα είχαν έρθει στο χωριό;

Π : Οι Τσέτες ήρθαν κατά μπουλούκια, πολλοί, ήταν οπλισμένοι να πούμε, πολύς κόσμος. Να σου πω μετά να πούμε για τα Μουδανιά όταν φεύγαμε, ποιοι είχαν έρθει αυτή τη φορά και καταλάβαν τα Μουδανιά.

Ε : Να το πούμε λίγο μετά αυτό;

Π : Ναι!

Ε : Το χωριό σου έτσι σα κλίμα ήταν καλό; Είπες παραθαλάσσιο.

Π : Πολύ ωραίο ήταν.

Ε : Είχε γύρω γύρω και δέντρα, κάποιο βουνό;

Π : Άγριο; Ο κάμπος ήταν όλο φρούτα και ελιόδεντρα, δεν υπήρχαν άγρια δέντρα. Και βράχια, στις πρόποδες του βουνού ήταν το ποτάμι, τα σπίτια μας βρεχόταν απ' τη θάλασσα, δέκα μέτρα από τη θάλασσα. Το σχολείο μου ήταν είκοσι μέτρα από τη θάλασσα. Σχολνάγαμε και πηγαίναμε στη θάλασσα κολυμπούσαμε.

Ε : Οι κάτοικοι εκεί πέρα ασχολούνταν και με την αλιεία;

Π : Είχαμε αλιεία.

Ε : Υπήρχαν καΐκια; Τί ψάρια έβγαζε το Νεοχώρι;

Π : Ό, τι ψάρια βάνει το μυαλό σου, παλαμίδα έβγαζε ωραία, σκουμπριά, πολύ ωραία ψάρια έβγαζε, σαρδέλα, ό,τι έχει η θάλασσα.

Ε : Οι περισσότεροι κάτοικοι όμως ήτανε αγρότες ή αλιείς;

Π : Αλιείς ήτανε δύο ψαράδες στο χωριό μας που είχανε πολλά καΐκια να πούμε, οι άλλοι ήταν να πούμε, καταγινότανε με τα αγροτικά.

Ε : Και τα πουλούσανε μέσα στο χωριό ή τα εμπορεύονταν με τα Μουδανιά...;

Π : Όχι τα εμπορεύονταν.

Ε : Πήγαιναν και εκτός του χωριού;

Π : Βέβαια! Στο χωριό δε πουλούσανε, έτρωγε το χωριό, είχε δικά του να φάει.

Ε : Το ίδιο συνέβαινε και με τις ελιές και με όλα;

Π : Με όλα, πήγαιναν Κωνσταντινούπολη, Μουδανιά συνέχεια. Λάδι, ελαιόλαδα βγάζαμε πολύ, ελαιοτριβεία είχε πέντε, έξι μέσα.

Ε : Στο χωριό σου στο Νεοχώρι;

Π : Ναι. Πέντε, έξι ελαιοτριβεία είχε.

Ε : Στα Μουδανιά σα παιδί είχες πάει; Πριν να φύγετε για την εξορία και εδώ.

Π : Σχεδόν όλο το χωριό, πολύ ωραία πόλη, παραθαλάσσια, όπως η Θεσσαλονίκη, σε πλαγιά, λιμάνι ωραίο είχε και όμορφη πόλη.

Ε : Ήταν και πλούσια πόλη; Τα σπίτια ωραία; Είχε δημόσια κτήρια μεγάλα;

Π : Εμπορικό κέντρο.

Ε : Μόνο Έλληνες ήσασταν στα Μουδανιά;

Π : Όχι, ανάμεικτοι ήταν με Τούρκους.

Ε : Αρμένιους ή Εβραίους είχε;

Π : Απ' όλα τα μιλέτια είχε, και Εβραίους είχε, και Τούρκους είχε.

Ε : Είπες απ' όλα τα μιλέτια, οι κάτοικοι ήταν χωρισμένοι με βάση το θρήσκευμα έτσι δεν είναι;

Π : Ναι, ναι. Οι Τούρκοι είχαν τα τζαμιά τους και οι Έλληνες είχαν τις εκκλησίες.

Ε : Και το ίδιο βέβαια και οι Εβραίοι και οι Αρμένιου;

Π : Ναι, ναι, το ίδιο.

Ε : Και δηλαδή στα Μουδανιά κάθονταν και σε διαφορετικές συνοικίες, σε διαφορετικούς μαχαλάδες ή ανακατεμένοι;

Π : Όχι, όχι, ανακατεμένοι. Μόνο τα μνήματα και τις εκκλησίες είχαν ξεχωριστά. Αλλά ήταν ανακατεμένοι έτσι, Έλληνες και Τούρκοι να συζούν.

Ε : Και τα σχολεία;

Π : Βέβαια και τα σχολεία.

Ε : Τα σχολεία ήταν μεικτά ή διαφορετικά;

Π : Διαφορετικά, καθένας τη γλώσσα του.

Ε : Είχε έτσι κάποιο δημόσιο κτήριο επιβλητικό, κάποιο θέατρο παραδείγματος χάριν, ή κάποιο μέγαρο κάποιου πλούσιου;

Π : Πλούσια μαγαζιά είχε, και πλούσιους και φτωχούς είχε. Είχε μαγαζιά πάρα πολλά και ωραία κτίσματα είχε. Ήταν καλή πόλη.

Ε : Και βέβαια εκεί πέρα στάθμευε και ο ελληνικός στρατός;

Π : Ναι εκεί, βέβαια εκεί ήταν το καλύτερο λιμάνι της Προποντίδας.

Ε : Εσύ είχες δει μήπως και πολεμικά πλοία ελληνικά να υπάρχουν εκεί πέρα; Θυμάσαι μήπως ποια ήτανε; Αν θυμάσαι κάποιο όνομα.

Π : Ένα καράβι μάλιστα το είχαν βουλιάξει οι Έλληνες στη Σκάλα που λιμανιού και ήταν το μισό στη θάλασσα, το μισό στεκόταν, ώσπου φύγαμε πρόσφυγες.

Ε : Καράβι τούρκικο;

Π : Τούρκικο. Το είχαν βουλιάξει οι Έλληνες.

Ε : Εσύ στα Μουδανιά με ποια αφορμή πήγαινες;

Π : Στα Μουδανιά πηγαίναμε σα παιδιά να πούμε, για βόλτα.

Ε : Επειδή ήταν κοντά από το χωριό;

Π : Βέβαια, πολύ κοντά.

Ε : Ο δρόμος που ένωνε το Νεοχώρι με τα Μουδανιά ήτανε χωματόδρομος;

Π : Χωματόδρομος ήτανε, ακροθαλασσιά. Τραβούσαμε ξυπολυταριά, με τσάντες στην πλάτη και στα Μουδανιά.

Ε : Θέλω λίγο να μου πεις για το Νεοχώρι, για το σπίτι σου. Σα κτήριο, αν το θυμάσαι σα κτίσμα.

Π : Το πατρικό μου σπίτι δε θυμάμαι πώς ήταν, είχε γκρεμιστεί σχεδόν και λέγαμε να το κάνουμε.

Ε : Καταρχήν γιατί το γκρέμισαν οι Τούρκοι, για ποιο λόγο;

Π : Από κακία! Όλα δε τα γκρέμισαν φυσικά γιατί τους χρειαζότανε αλλά το δικό μας το είχανε γκρεμίσει. Τώρα τι είχανε κακία στον πατέρα μου δε ξέρω.

Ε : Σα το μπαμπά σου φαντάζομαι κ. Γιώργο θα ήτανε κι άλλοι, οι οποίοι δε θέλανε να πάνε στο στρατό τον τουρκικό κι είχαν λυποτακτήσει. Δε μπορούσε να πληρώσει αντίτιμο;

Π : Οι περισσότεροι Έλληνες, λοιπόν, αποφεύγανε να πάνε. Κάναν σαμποτάζ να μη πάνε, γιατί δε γλυτώνανε. Εκεί τους βάζανε να πούμε στις πιο δύσκολες δουλειές, να σκάβουν, να φκιάνουν καινούριους δρόμους, πεινασμένοι, ρακένδυτοι, χωρίς ρούχα, χωρίς τροφές.

Ε : Είναι τα λεγόμενα «Αμελέ Ταμπουρού»;

Π : Ναι, ναι, «Αμελέ Ταμπουρού». Λοιπόν, αυτά.

Ε : Στο χωριό σου, είπες πήγαινες και σχολείο εκεί πέρα;

Π : Ναι, ναι.

Ε : Πώς ήταν το σχολείο;

Π : Το σχολείο, μετά την απελευθέρωση πήγα.

Ε : Ήταν σχολείο μεγάλο ή μικρό;

Π : Μεγάλο σχολείο, είχαμε πολύ ωραίο σχολείο, κοντά στη θάλασσα, με αυλή μεγάλη, πολύ ωραίο μέρος.

Ε : Στο σχολείο πήγαιναν και τα αγόρια και τα κορίτσια μαζί;

Π : Ναι, μαζί πηγαίναμε.

Ε : Και ήταν Δημοτικό Σχολείο;

Π : Δημοτικό ναι.

Ε : Άρα όποιος ήθελε να προχωρήσει παραπέρα τα γράμματα πού πήγαινε;

Π : Θα πήγαινε στα Μουδανιά νομίζω είχε Γυμνάσιο.

Ε : Που ήταν κοντά δηλαδή μπορούσε να συνεχίσει εκεί πέρα.

Π : Μουδανιά, Προύσα, γιατί και στην Προύσα ζούσαν πολλοί Έλληνες. Δε μπορεί παρά να είχαν κι εκεί πέρα Γυμνάσιο.

Ε : Το Νεοχώρι όμως ήταν πιο κοντά στα Μουδανιά παρά στην Προύσα.

Π : Βέβαια, η Προύσα ήταν δυο ώρες, τα Μουδανιά ήταν εικοσιπέντε λεπτά.

Ε : Στο σχολείο για πόσα χρόνια πήγες; Πήγες μέχρι να φύγετε;

Π : Μέχρι να φύγουμε, δε πρόλαβα να πάω, πρώτη τάξη πήγα.

Ε : Μόνο πρώτη;

Π : Βέβαια. Αν γύρισα επτά χρονών, έφυγα εννέα, σε τρία χρόνια τι να κάνεις. Ήρθα εδώ ύστερα πήγα τρίτη τάξη.

Ε : Θυμάσαι μήπως καθόλου εκεί πέρα αν είχατε δάσκαλο ή δασκάλα;

Π : Θυμάμαι τον δάσκαλο, ένας ωραίος άντρας, ψηλός, καλός.

Ε : Το όνομά του;

Π : Δε το θυμάμαι.

Ε : Ήταν ντόπιος;

Π : Ναι, ήταν ντόπιος. Απ' άλλο χωριό όμως, γι' αυτό και δε το θυμάμαι.

Ε : Τότε με ποιο τρόπο ερχόταν δάσκαλος; Τον καλούσε η Κοινότητα, τον πλήρωνε; Πώς γινότανε;

Π : Δε ξέρω τους τρόπους εκεί, φαίνεται διοριζότανε μάλλον.

Ε : Εσείς πληρώνατε, οι γονείς σας; Για να πάει κάποιος στο σχολείο, το κάθε παιδί, πλήρωνε;

Π : Δε ξέρω.

Ε : Είπες όμως ότι είχατε την τσάντα και τα βιβλία, φαντάζομαι...

Π : Τσάντα είχαμε, ένα τετράδιο για πλάκα, κίτρινη, πετροπόδηλο, αυτά ήτανε.

Ε : Και μαθαίνατε στην πρώτη τάξη το αλφάβητο κυρίως.

Π : Αλφάβητο βέβαια, ναι.

Ε : Θρανία και τα λοιπά είχατε κανονικά;

Π : Θρανία είχαμε, καλά θρανία, όλα καινούρια τα είχαμε. Μετά τον πόλεμο, φυσικά με τη φροντίδα της κοινότητας.

Ε : Ο δάσκαλος αυστηρός ήτανε ή όχι;

Π : Όχι, καλός ήτανε, πολύ καλός δάσκαλος. Δε θυμάμαι να έδειρε κανέναν.

Ε : Σας τιμωρούσε; Εννοώ να σας δείρει;

Π : Τιμωρητήριο είχε κάτω στο υπόγειο! (γέλια)

Ε : Δηλαδή ποια ήταν η τιμωρία;

Π : Η τιμωρία, σε έκλεινε μέσα, δε πήγαινες το μεσημέρι σπίτι, ερχόταν οι γονείς και αναγκαστικά το σπίτι του δασκάλου ήταν μέσα στο σχολείο, πήγαιναν στο δάσκαλο κι άνοιγε την πόρτα και σ' έβγαζε. Αυτό ήταν.

Ε : Αλλά δε τα χτυπούσε τα παιδιά, τα έκλεινε εκεί πέρα.

Π : Όχι δε τα χτυπούσε. Το ξύλο απαγορευόταν.

Ε : Από πότε έως πότε είχατε μάθημα; Από το πρωί μέχρι το μεσημέρι ή και το απόγευμα;

Π : Όλη την ημέρα!

Ε : Και το απόγευμα;

Π : Και το απόγευμα.

Ε : Πολλές ώρες δηλαδή.

Π : Ναι, πολλές ώρες.

Ε : Εσένα σου άρεσε το σχολείο;

Π : Πολύ! Με άρεζε πολύ, τα γράμματα τα αγαπούσα πολύ. Αλλά δυστυχώς δε μπόρεσα να συνεχίσω.

Ε : Μετά δηλαδή και εκεί πέρα που σταμάτησες, στεναχωρήθηκες που δε μπόρεσες να προχωρήσεις παραπέρα;

Π : Ε βέβαια! Δηλαδή όταν ήρθαμε εδώ και πήγαμε πάνω στα βουνά, πέρα στο Βέρμιο σ' ένα χωριό.

Ε : Κ. Γιώργο, εκεί γενικά οι γονείς τα στέλναν τα παιδιά τους στο σχολείο; Ή τα κρατούσαν για να βοηθάνε τους γονείς στις δουλειές που είχαν στα χωράφια παραδείγματος χάριν;

Π : Φυσικά οι γονείς, ήταν νόμος πλέον ότι ο γονιός φρόντιζε να κάνει πολλά παιδιά θα γίνει και πλούσιος έτσι λέγανε. Πώς θα τα βάλει στη δουλειά όταν μεγαλώσουν, άλλος να τσαπίζει, άλλος να θερίζει, τα χρειαζότανε να πούμε, οι αγρότες προπαντός, προτιμούσαν τα παιδιά. Δεν ήταν όπως είναι τώρα! Ξυπόλητοι, πεινασμένοι, έπρεπε να πάνε στη δουλειά.

Ε : Δηλαδή κάποια παιδιά δε τα στέλνανε στο σχολείο για να τα κρατήσουν να τους βοηθάνε στις δουλειές ;

Π : Δε μπορούσες να τα κρατήσεις, ήταν νόμος για την ηλικία που έπρεπε να πάνε στο σχολείο.

Ε : Ήταν υποχρεωτικό δηλαδή;

Π : Βέβαια υποχρεωτικό το σχολείο.

Ε : Κάποιες εκδρομές σας είχε πάει ο δάσκαλος;

Π : Ορίστε;

Ε : Εκδρομές σας είχε πάει ο δάσκαλος;

Π : Πώς, πώς, μας πηγαίνανε.

Ε : Πού;

Π : Εκεί γύρω να πούμε στη θάλασσα, στα υψώματα, παίζαμε, είχαμε πολλά εξωτερικά μέρη ωραία, όπου να πήγαινες δε θα περνούσες άσχημα.

Ε : Είπες ότι η θάλασσα ήταν έτσι καλή και μπορούσες ακόμη και μάνιο να κάνεις.

Π : Πολύ καλή και καθαρή και δεν είχε απότομο βάθος, μπορούσες να κολυμπήσεις βέβαια, δεν υπήρχε φόβος να πνιγείς.

Ε : Το Νεοχώρι όπως το περιγράφεις πρέπει να ήταν γραφικό χωριό, ωραίο.

Π : Πολύ ωραίο!

Ε : Έρχονταν τουρίστες από άλλα μέρη; Ή όχι;

Π : Λοιπόν δε πρόλαβα τέτοια πράγματα, αργότερα έγιναν. Γινότανε πανηγύρια πολλά.

Ε : Πες μου για τα πανηγύρια.

Π : Πανηγύρια σε εμάς γινόταν του Αγίου Αθανασίου, είχαμε Αη- Θανάση.

Ε : Την εκκλησία;

Π : Ναι. Τη Ζωοδόχου Πηγής, δυο πανηγύρια κι ένα ακόμα δε το θυμάμαι. Είχαμε τον Αη-Θανάση κοντά στη θάλασσα, θα είχε περίπου τέσσερα, πέντε στρέμματα έκταση, τέσσερις, πέντε χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα, ήτανε το εκκλησιάκι μέσα, στο εκκλησιάκι μέσα έβγαине νερό και χανότανε ενώ ήταν θάλασσα κοντά. Και το 'χανε για αγίασμα να πούμε. Ο Αη-Γιώργης, κι εκεί γινότανε πανηγύρι κάτω απ' τα δέντρα κι ερχότανε όλα τα Μουδανιά από 'κει πέρα, απ' την Προύσα ερχότανε, απ' τα γύρω τα χωριά ερχότανε, χαιρότανε ο κόσμος πώς το λένε!

Ε : Πώς γινότανε το πανηγύρι;

Π : Πολλά πανηγύρια γινότανε.

Ε : Με χορούς, με τραγούδια;

Π : Χορούς πολλούς, αριματζού (δεν ακούγεται καθαρά η λέξη, 35:22), κουλουράκια, τέτοια είχε.

Ε : Ο κόσμος δηλαδή για να καταλάβω πιο καλά, έτσι διασκεδάζε, αυτή ήταν η διασκέδαση του.

Π : Βέβαια αυτή ήταν, η ζωή τέτοια ήταν. Δεν υπήρχαν όπως υπάρχουν τώρα μουσικές και αυτά, δεν υπήρχαν. Άκουγες κάνα κλαρίνο στο χωριό μέσα. Ένα κλαρίνο έπαιζε ένας κουτσός, κουτσό Αγγελή τον λέγαμε.

Ε : Αγγελής;

Π : Αγγελής το όνομα του.

Ε : Και στο πανηγύρι φαντάζομαι αυτός θα έπαιζε.

Π : Αυτός ήταν και στους γάμους και στις χαρές και στις λύπες, αυτός ήταν. Άλλον δεν είχε.

Ε : Χοροί παραδοσιακοί;

Π : Παραδοσιακοί.

Ε : Ποιοι χοροί;

Π : Πόλκα είχε, τσιφτετέλι που λένε, χασάπικο είχε, συρτό είχε. Πόλκα Μαζούκα λέγανε τότες οι γριές να πούμε.

Ε : Συμμετείχε όλος ο κόσμος τότε στα πανηγύρια; Και οι άντρες και οι γυναίκες;

Π : Γινόταν γιορτές ωραίες!

Ε : Είπες ότι ένα πανηγύρι παραδείγματος χάριν του Αγίου Αθανασίου, ένα άλλο της Ζωοδόχου Πηγής.

Π : Μάλιστα!

Ε : Τα πανηγύρια γίνονταν ανάλογα και με τις εκκλησίες που υπήρχανε στο κάθε χωριό;

Π : Ναι, ναι.

Ε : Όποτε γιόρταζε κάθε εκκλησία γινότανε και στο πανηγύρι;

Π : Αυτό γινότανε μόνο, παρεκκλησίι ήτανε, είχαμε άλλη εκκλησία μεγάλη, Αγίου Γεωργίου, στο κέντρο του χωριού, αλλά τ πανηγύρι γινότανε να πούμε σχεδόν στην άκρη του χωριού. Ήταν ένα ποτάμι, μια γέφυρα, την περνάς και εκεί ήταν το πανηγύρι κι ερχότανε κι από τ' άλλα τα χωριά. Ερχόταν και γινόταν πανηγύρι ωραίο. Διασκέδαζε ο κόσμος.

Ε : Στους γάμους και στις άλλες γιορτές, πάλι οι γάμοι διαρκούσαν μέρες πολλές; Ή κάποιο πανηγύρι;

Π : Διαρκούσαν, να σου πω, τα χρόνια ήτανε λίγα που γυρίσαμε στο χωριό και δεν πρόλαβε να γίνει κανένας γάμος, δυο, τρία χρόνια δε πρόλαβε ο κόσμος να παντρεύεται και να κάνει. Λίγα ήταν τα χρόνια.

Ε : Πες μου λίγο για την εκκλησία, η εκκλησία είπες ήταν ο Άη- Γιώργης. Μεγάλη εκκλησία;

Π : Μεγάλη και καινούρια. Ωραία, με περιβόλι, με λουλούδια, τριαντάφυλλα, τι θέλεις, ωραίο μέρος, προαύλιο ωραίο, κοντά σε θάλασσα, πολύ ωραίο!

Ε : Την εκκλησία πως και δεν την καταστρέψανε οι Τούρκοι όταν λείπατε εσείς;

Π : Δε τη καταστρέψανε, κι εγώ αυτό απορώ, γιατί δεν τη καταστρέψανε. Κοντά στην εκκλησία παρά πέρα ήταν το τζαμί τους. Και ίσως απ' αυτό αυτοί, σου λέει αυτοί είναι περισσότεροι, θα 'ρθούνε, αν θα 'ρθούνε να μας γκρεμίσουν το τζαμί κι δεν τη πειράζανε.

Ε : Όταν γυρίσατε πίσω στο χωριό σου το '19, δεν είχατε πρόβλημα όπου οι Τούρκοι λατρεύανε τη δική τους πίστη κι εσείς τη δική σας; Η συμβίωση αυτή δε δημιουργούσε προβλήματα;

Π : Ναι, του κλέβαμε τα παπούτσια.

Ε : Από το τζαμί;

Π : Ναι (γέλια).

Ε : Πηγαίνατε και τους παίρνατε απ' έξω...

Π : Ναι, τους πιάναμε κοροϊδο, κοσκινάρι να πούμε και τους κλέβαμε τα παπούτσια. Φυσικά όχι μόνο εμείς τα παιδιά, οι πιτσιρικάδες, και οι μεγάλοι.

Ε : Είχατε κάποια χαρακτηριστικά έτσι έθιμα ιδιαίτερα στο χωριό; Δηλαδή εννοώ κάποιον ιδιαίτερο τρόπο να γιορτάσετε τα Χριστούγεννα, το Πάσχα, ή τα Φώτα;

Π : Όχι! Να σου πω, τα Χριστούγεννα γιορταζότανε σα γιορτή πολύ επίσημα. Ο κόσμος να πούμε πίστευε πολύ, πήγαινε στην εκκλησία, τη κρατούσε καλά, όλο το χωριό. Γιορτές διατηρότανε πολύ ωραία. Και επί Τουρκίας και μετά που ήρθε ο ελληνικός στρατός. Στο Πελαδάρι λόγου χάρη, εκεί ήταν όλο Έλληνες, Τούρκος δεν υπήρχε μέσα, δε καταλάβαινες ότι είναι σκλαβιά, μόνο όταν ερχόταν ο καιρός να μαζέψουνε φόρους και τέτοια, τότες έβλεπες Τούρκο να ερχόταν, με απόσπασμα, με χωροφύλακες, με τσαντάρες που λέγαμε.

Ε : Τσαντάρες τι είναι;

Π : Τσαντάρες λέγαμε τους χωροφύλακες.

Ε : Στα τουρκικά;

Π : Ναι.

Ε : Τους φόρους πώς τους μάζευαν, ερχόταν μια φορά το χρόνο για να μαζέψουν τους φόρους;

Π : Είχε ειδικούς ανθρώπους, μαζεύαμε τους φόρους.

Ε : Και τους μάζευαν κ. Γιώργο σε είδος ή σε χρήμα; Έδιναν προϊόντα ή χρήματα;

Π : Χρήμα, χρήματα. Σε χρυσές λίρες.

Ε : Τούρκικες;

Π : Ναι, τούρκικες.

Ε : Ήταν ισχυρό νόμισμα;

Π : Για αυτούς ισχυρό ήταν, πιο ισχυρό ήταν η λίρα. Παγκανότα ήτανε, λίρα ήτανε, παγκανότα χάθηκε, λίρες τώρα χρυσές ήτανε; Χαρτί είναι δε θυμάμαι! Γιατί δε πέρασαν απ' τα χέρια μου.

Ε : Το ίδιο με τους φόρους συνέβαινε και στο χωριό σου το Νεοχώρι;

Π : Βέβαια! Αλλά στο Νεοχώρι από ποιον θα παίρνανε φόρο, μόνο από τους Τούρκους; Αφού το είχαν αδειάσει! Το είχαν λεηλατήσει, δεν υπήρχε φορολογία.

Ε : Γιορτάζατε παραδείγματος χάριν, το Πάσχα βγαίνατε στους δρόμους; Στον Επιτάφιο;

Π : Πως, πώς! Βέβαια!

Ε : Η τα Φώτα ρίχνατε το σταυρό στη θάλασσα;

Π : Όλα αυτά γινότανε να πούμε. Παιδάκια εμείς τότε χαιρόμασταν!

Ε : Πόσους ιερείς είχε το χωριό; Πόσους παπάδες;

Π : Έναν παπά είχαμε.

Ε : Τον θυμάσαι;

Π : Δε θυμάμαι!

Ε : Αν ήταν μεγάλος ή νέος σε ηλικία;

Π : Δε θυμάμαι. Το σπίτι του το θυμάμαι, είχε δυο πόρτες, αλλά το όνομα δε το θυμάμαι.

Ε : Το σπίτι ήταν κοντά στην εκκλησία; Δηλαδή υπήρχε η συνήθεια να μένουνε...;

Π : Όχι δεν ήταν πολύ μακριά το σπίτι από την εκκλησία. Στην άκρη ήτανε αλλά κοντά στην εκκλησία.

Ε : Τα τούρκικα τα είχες μάθει;

Π : Τα τούρκικα δεν τα είχα μάθει εκεί, εδώ τα 'μαθα εδώ!

Ε : Εκεί πέρα δε μιλούσατε καθόλου; Ούτε η οικογένεια με τους άλλους τους συγχωριανούς;

Π : Όχι! Η μάνα μου ήξερε να πούμε, οι γονείς μας ξέραν, αλλά εγώ δεν έμαθα. Εδώ τα είχα μάθει.

Ε : Ο πατριός σου τι δουλειά έκανε;

Π : Ο πατριός μου ήταν πεταλωτής.

Ε : Υπήρχε κι αυτό το επάγγελμα δηλαδή.

Π : Ναι.

Ε : Καλό επάγγελμα; Δηλαδή έβγαζε χρήματα;

Π : Βγάζανε, έβγαζε.

Ε : Πεταλωτής, όχι μόνο σε άλογα ή μόνο σε άλογα;

Π : Σε όλα, και γαϊδούρια και άλογα.

Ε : Τα άλογα τότε τα χρησιμοποιούσανε κυρίως στις μεταφορές με τα κάρρα κι όλα αυτά;

Π : Κάρρα είχε, αμάξια είχε, λαμτόνια είχε, λαμτόνια ξέρετε ποια λέν. Αυτά τα επιβατικά τα λεγόμενα.

Ε : Πόσα άτομα έπαιρναν αυτά;

Π : Πόσα, δύο άτομα, τρία, παραπάνω δεν έπαιρναν, δυο πίσω και έναν μπροστά, δίπλα στον καβαλάρη.

Ε : Κι αν κάποιος πήγαινε με το λαμτόνι, τί αποστάσεις διένυε, μεγάλες;

Π : Όχι, μέσα στις πόλεις. Όχι για μεγάλες αποστάσεις.

Ε : Δηλαδή υπήρχαν άνθρωποι που ακόμη κι από την Προύσα ή από τα Μουδανιά έφερναν τα άλογά τους για να τα πεταλώσουνε;

Π : Όχι, αυτοί είχαν τους δικούς τους πεταλωτές.

Ε : Από το χωριό δηλαδή ο μπαμπάς σου.

Π : Ναι, ναι.

Ε : Άλογα από το χωριό.

Π : Τα ζώα από το χωριό.

Ε : Θυμάσαι μήπως κάποιον πλούσιο κάτοικο του χωριού που να ήταν κάτι σαν ο προεστός; Έτσι σαν ο άρχοντας του χωριού;

Π : Είχαμε πλούσιους, είχαμε στο Νεοχώρι πλούσιους, είχαν και επιχειρήσεις στο χωριό μας.

Ε : Επιχειρήσεις όταν λές;

Π : Είχαν και εργοστάσια, είχε και ποτοποιίας, ένα μικρό εργοστάσιο θυμάμαι να είχε ποτοποιίας, κι έστελναν το ούζο στην Κωνσταντινούπολη. Εμπόριο! Είχαμε πλούσιους, Βλαχούδης ένας, πολύ πλούσιος ήταν κι αυτός, είχανε πάει στην Αθήνα αυτός.

Ε : Δηλαδή κανονικά υπήρχαν επιχειρήσεις με εργάτες και μηχανήματα;

Π : Όχι, όχι. Απλώς πλούσιοι λεγόταν επειδή είχαν κτήματα.

Ε : Εκεί οι γυναίκες ιδίως αλλά και οι άντρες, τα ρούχα που φορούσαν ήταν παραδοσιακά ή τα λεγόμενα ευρωπαϊκά ρούχα;

Π : Ευρωπαϊκά φορούσαν. Οι φούστες αυτές ήταν να πούμε με διάφορα, με τη μόδα.

Ε : Υπήρχαν κάποιες τοπικές ενδυμασίες, να λες αυτές είναι του χωριού μας;

Π : Υπήρχαν, υπήρχαν, κάθε τόπος είχε την ενδυμασία του.

Ε : Τα θυμάσαι καθόλου αναλυτικά αυτά;

Π : Ναι, θυμάμαι! Φορούσαν σαλβάρια οι γέροι, παντελόνια να πούμε με σέλα (άγνωστη λέξη, αναφέρεται στον παραδοσιακό ρουχισμό, 46 : 14) από πίσω να κρέμεται, εξυπηρετική να πούμε, φορούσαν ζωνάρια, φέσια φορούσανε...

Ε : Τί χρώμα;

Π : Κόκκινο. Με τη φούντα.

Ε : Οι γυναίκες;

Π : Ζουνάρια συνήθιζαν οι άντρες να φοράνε. Οι γυναίκες φορούσανε αυτές τις φούστες, πως λεγότανε.

Ε : Ο κόσμος οπλοφορούσε; Επιτρεπότανε;

Π : Είχε, ναι, επιδιώκανε να 'χουν όπλα οι Έλληνες. Οπλοφορούσαν.

Ε : Επιδιώκανε εννοείς όσο διάστημα ήταν...

Π : Για ασφάλεια!

Ε : Ασφάλεια εννοείς από τους Τσέτες;

Π : Απ' τους Τσέτες και απ' τους Τούρκους γιατί πολλές φορές γινόταν μάχη με τους Τούρκους.

Ε : Ακόμα και μέσα στο χωριό;

Π : Στα κεφαλοχώρια βέβαια. Αντιστέκονταν.

Ε : Όταν μάθατε ότι πρέπει να φύγετε από το χωριό σας, πώς το μάθατε; Δηλαδή πώς έγινε;

Π : Στην αρχή δε θυμάμαι. Αυτό δε το θυμάμαι. Δώσανε προθεσμία όπως μ' έλεγε η μαμά μου, λοιπόν, δώσαν προθεσμία ότι σε τόσες μέρες πρέπει να αδειάσουν τα παράλια της Μικράς Ασίας, να πάνε στα ενδότερα της Ασίας. Και έπρεπε να φύγουμε. Και ο καθένας έφευγε.

Ε : Προλάβετε να πάρετε κάποιο από τα υπάρχοντά σας;

Π : Τίποτε δεν πήραμε. Τίποτε δεν είχαμε, τίποτε δεν πήραμε. Όπως σε λέω, σε ψάθα πάνω κοιμόμασταν.

Ε : Μετά το '22;

Π : Μετά το '22; Είχαμε φκιάσει ορισμένα πράγματα, είχαμε λίγο νοικοκυριό, αλλά τα αφήσαμε στα Μουδανιά μετά.

Ε : Δηλαδή πρώτα από το Νεοχώρι πήγατε στα Μουδανιά;

Π : Από το Νεοχώρι για να φύγουμε απ' τη Μικρά Ασία πήγαμε στα Μουδανιά. Εκεί έπρεπε να μπούμε στο πλοίο, να 'ρθούμε στην Ελλάδα. Εκεί έγινε το μακελειό να πούμε.

Ε : Καταρχήν, πριν να φύγετε από το Νεοχώρι, ο ελληνικός στρατός που στάθμευε στα Μουδανιά και που εκπαιδευόταν στο Νεοχώρι, συνέχισε να είναι εκεί πέρα ή είχε φύγει εν τω μεταξύ;

Π : Ο στρατός πολεμούσε, ήταν στην πρώτη γραμμή, μετά να πούμε όταν έγινε η οπισθοχώρηση δεν υπήρχε στρατός στα μετόπισθεν. Ήταν αυτός ο στρατός που οπισθοχωρούσε να πούμε από το μέτωπο. Όταν εμείς πήραμε τα πράγματα μας και πήγαμε στα Μουδανιά για να φύγουμε, να αποβιβαστούμε σε πλοίο να 'ρθούμε στην Ελλάδα, λοιπόν, δεν προλάβουμε, τότες ήρθαμε να πούμε και μας πλάκωσαν να πούμε ο στρατός ο ελληνικός, ήρθε στα υψώματα των Μουδανιών και οι Τούρκοι τον είχανε κυκλώσει απ' τα παράλια με άτακτο στρατό να πούμε. Στρατό τακτικό δεν είδαμε, κάθισα οχτώ μέρες, αποκλεισμένοι στους Τούρκους, έγινε μάχη στα Μουδανιά, εμείς ήμασταν οι σφαίρες πέφτανε από πάνω μας, βέβαια και δίπλα μας ήταν το γαλλικό προξενείο. Στρατός τότες να πούμε έγινε της κακομοίρας στα Μουδανιά. Τότες ήταν ο Πλαστήρας εκεί πέρα, που κατάφερε να ξεφύγει, όμως μια Μεραρχία είχε πιαστεί αιχμάλωτη, ολόκληρη, οι περισσότεροι Κρητικοί και Παλαιοελλαδίτες.

Ε : Αυτοί πιάστηκαν αιχμάλωτοι λές;

Π : Πιάστηκαν αιχμάλωτοι, δώσανε μάχη, εμείς πλαγιάζαμε στο δρόμο σ' ένα υπόστεγο είχαμε βάλει τα πράγματα μας εκεί, ήταν οι οδοστρωτήρες που ισιάζανε τους δρόμους, κι

εκεί βάλαμε τα πράγματα μας για να αποβιβαστούμε στο καράβι από πάνω ήταν με σιδερένια κεραμίδια κι όταν έγινε μάχη από πάνω από το μέτωπο να πούμε οι σφαίρες πέφτανε επάνω, τις ακούγαμε. Μας λέγανε πλαγιάστε κάτω να μη σας βρει καμιά σφαίρα! Αλλά λίγο κράτησε γιατί πρόλαβε ο άτακτος στρατός και μπήκε στα Μουδανιά, οι Τούρκοι.

Ε : Οι Τσέτες;

Π : Ναι.

Ε : Τι επακολούθησε;

Π : Επακολούθησε μάχη αλλά μετά κάνανε σινιάλο οι Γάλλοι από πάνω να παραδοθεί ο ελληνικός στρατός.

Ε : Υπήρχαν Γάλλοι στρατιώτες δηλαδή εκεί πέρα, στρατός;

Π : Υπήρχε, ήταν το προξενείο της εκεί. Είχε το προαύλιο. Ακριβώς στο προαύλιο το γαλλικό ήμασταν στο προξενείο έξω στην πόρτα ήμασταν εμείς. Οικογενειακώς εκεί είχαμε αράξει, τη νύχτα περνούσαν αποσπάσματα. Τρόμος, φόβος! Ακούγαμε πυροβολισμούς, γκρεμίζανε, σκοτώνανε οι Τούρκοι! Είναι μη χειρότερα! Κάθε βράδυ αποσπάσματα απαγόρευαν, ζητούσαν ορισμένα ονόματα που τα 'χανε σταμπαρίσει να πούμε, εγκληματίες, αυτοί είχαν φύγει φυσικά, το ξέρανε ότι είχαν φύγει, αλλά αρπάζανε οποιονδήποτε, άμα βλέπανε καμιά όμορφη. Ειδικά οι δικοί μας τις κρύβανε, κρύβανε τους άντρες, τα πράγματα τους. Τελευταία τα πράγματα μας τα αφήσαμε στα Μουδανιά και φύγαμε.

Ε : Είχαν σημειωθεί δηλαδή εκ μέρους των Τούρκων βιαιοπραγίες όσο διάστημα ήσασαν στα Μουδανιά.

Π : Βεβαίως! Όλα εκεί ήταν μη χειρότερα.

Ε : Φαντάζομαι ότι και ο τρόμος των προσφύγων ήταν πολύ μεγάλος.

Π : Τρόμος ναι! Βεβαίως, βεβαίως, γυρίζανε όλη τη νύχτα τα αποσπάσματα τα τουρκικά, αρπάζανε κόσμο συνέχεια. Άκουγες πυροβολισμοί, φωνές! Φωνάζανε, δέρνανε, σφάζανε, σκοτώνανε!

Ε : Οι Σύμμαχοι, οι Γάλλοι...

Π : Τα παράλια ήταν γεμάτο πτώματα, ριγμένα, τα Μουδανιά.

Ε : Οι Άγγλοι, οι Γάλλοι, δε μπορούσαν να βοηθήσουν;

Π : Οι Γάλλοι μας παράδωσαν στους Τούρκους. Οι Γάλλοι μας κάνανε αυτή την κατάσταση, διότι είχε έρθει το πλοίο «Αβέρωφ», ο «Λήμνος» και ο «Κιλκίς» νομίζω, τρία καράβια να υπερασπίσουν το στρατό τον ελληνικό που οπισθοχωρεί κι οι Γάλλοι δε τους επιτρέψανε να βάλουνε, ούτε να ζυγώσουνε. Θυμάμαι είχαν ανοίξει τους προβολείς και φαινότανε ακόμα και τα μυρμηγκια ακόμα πάνω στα βουνά, στο ύψωμα εκεί που ήτανε ο ελληνικός στρατός. Κάναν σινιάλο απάνω απ' το μπαλκόνι του σπιτιού, τριώροφο ήτανε, με σημαίες, με συνθήματα να πούμε, και να παραδοθεί ο στρατός. Και σταμάτησαν τη μάχη. Παραδόθηκαν, γέμισε το προαύλιο όλο αξιωματικοί, Έλληνες, όλη η Ελλάδα! Άλλοι τραυματίες, άλλοι αυτά, δεύτερη μέρα δεν έμεινε ούτε ένας, τους πήρανε όλους, τους παράδωσαν στους Τούρκους. Αυτά μας κάνανε!

Ε : Φαντάζομαι θα είχε πρόσφυγες μέσα τα Μουδανιά, θα είχαν όχι μόνο από την περιοχή τη γύρω, αλλά και από άλλες περιοχές.

Π : Κι απ' τα βάθη της Μικράς Ασίας ήτανε. Είχανε έρθει τουρκόφωνοι από μέσα, Έλληνες. Δε ξέραν τι θα πει θάλασσα. Πηγαίναν στη θάλασσα και πέφταν και πνιγόταν. Πολύς κόσμος είχε πνιγεί.

Ε : Από εκεί σας επιβίβασαν σε κάποιο πλοίο;

Π : Ναι από εκεί μπήκαμε σ' ένα πλοίο λοιπόν, και μας βγάλανε στη Θράκη.

Ε : Καταρχήν για να καταλάβω λίγο πως μπήκατε. Υπήρχε κάποια σειρά, παίρνατε κάποια άδεια;

Π : Τί σειρά, όποιος προλάβει! Όποιος προλάβει ήτανε! Σπρωχνότανε ο ένας με τον άλλον και πνιγότανε! Το πλοίο άραζε μακριά, δε ζύγωνε κοντά στην αυτή, γιατί θα μπουκάρει όλος ο κόσμος να μπει μαζί μέσα και θα γινόταν της κακομοίρας. Γι' αυτό βάζανε σανίδα κι άλλους τους δένανε με το σχοινί και τους τραβούσανε να τους πάρουν μέσα. Οι περισσότεροι πέφτανε μέσα στη θάλασσα και πνιγόταν.

Ε : Αυτό ήταν πλοίο εμπορικό ή πολεμικό;

Π : Εμπορικό.

Ε : Μεγάλο;

Π : Σαράβαλο, τα σαράβαλα όλα. Από εκεί μας βγάλανε στη Θράκη.

Ε : Θυμάσαι πώς λεγόταν το πλοίο;

Π : Δε το θυμάμαι. Ένα θυμάμαι "Προμηθεύς" λεγόταν.

Ε : Το "Προμηθεύς" δηλαδή ήταν το πλοίο που σας πήρε ή κάποιο άλλο;

Π : Όχι, άλλο. Αυτό που είχε μπει ο παρααδερφός μου, του πατριού μου ο γιος. Αυτό λεγότανε «Προμηθεύς». Καπετάνιος ήτανε, βρήκαμε το παιδί του καπετάνιου στο Μαρούσι.

Ε : Στην Αθήνα;

Π : Ναι, στην Αθήνα. Αλλά το είχε διαλύσει το καράβι.

Ε : Πώς λεγότανε ο γιος του καπετάνιου;

Π : Δε το θυμάμαι.

Ε : Το καράβι φαντάζομαι θα ήταν γεμάτο από κόσμο.

Π : Γεμάτο.

Ε : Οι συνθήκες μέσα δε θα 'ταν καλές.

Π : Όχι, όχι. Αυτός έφυγε, μας ξεγέλασε ότι θα κάνει το νερό του, ήθελε να φύγει, μπήκε μέσα στον κόσμο και χάθηκε. Δε μπορούσαμε να τον βρούμε, βρήκε κάποιον θείο μας παραπέρα και λέει βάλε με μέσα στο καράβι, λέει γιατί, οι γονείς που είναι, λέει φύγανε οι γονείς μου και σ' αφήσαν λέει, ναι, και το πίστεψε ο άνθρωπος και τον έβαλε μέσα στο καράβι, έμεινε εκεί. Εμείς τον ψάχναμε στους νεκρούς, κάτω στους πνιγμένους να τον

βρούμε, καθυστερήσαμε δυο-τρεις μέρες για να φύγουμε, μόνο και μόνο να τον βρούμε κι αυτός ήταν στην Ελλάδα. Από 'κει βρήκαμε...

Ε : Το πλοίο που σας έβγαλε στη Θράκη, πόσες μέρες κράτησε το ταξίδι;

Π : Δε κράτησε πολύ, ένα εικοσιτετράωρο νομίζω, γιατί απέναντι ακριβώς ήτανε η Θράκη.

Ε : Σε ποιο μέρος της Θράκης;

Π: Σε μια κωμόπολη ωραία, Σηλυβριά, πολύ ωραία, ωραίο μέρος στη θάλασσα, ακροθαλασσιά!

Ε : Μεγάλη πόλη;

Π : Μεγάλη πόλη, αλλά αγροτική πόλη, μεγάλη και ωραία.

Ε : Εκεί σας κατέβασαν όλους τους πρόσφυγες;

Π : Όχι όλους. Στη Ροδεστό πηγαίνανε, στη Σηλυβριά πηγαίνανε, σε διάφορες πόλεις.

Ε : Κατέβαινε δηλαδή ο καθένας όπου ήθελε;

Π : Όχι, όπου σε πήγαινε το πλοίο.

Ε : Το δικό σας πλοίο άραξε στη Σηλυβριά;

Π: Στη Σηλυβριά, αυτό το πλοίο έκανε ταξίδι στη Σηλυβριά. Μάλιστα ο μητριός μου είχε μείνει, μας έριξε εμάς μες το πλοίο κι είχε έρθει τη δεύτερη μέρα. Τον φέρανε εκεί να πούμε, και τη δεύτερη μέρα τον φέρανε.

Ε : Ο μητριός, πώς ήταν η συμπεριφορά του απέναντι σας; Ήταν καλή;

Π : Ήταν πολύ βαρύς, πολύ βαρύς, έχω τραβήξει πολλά από αυτόν.

Ε : Αλλά ήταν έτσι ο χαρακτήρας του γιατί έτσι ήταν και στο γιό του, όχι μόνο σ' εσένα;

Π : Και στο γιο του ναι, ήταν τέτοιος ο χαρακτήρας του. Πολύ βαρύς. Αφού ο γιος του μ' έλεγε, Γιώργη, τί ήμασταν τότες, οχτώ, εφτά χρονών, τόσο ήμασταν, κολυμπούσαμε στη θάλασσα μια φορά, ερχότανε με το γάιδαρο, ήτανε δρόμος στην άκρη περνούσε, είχε πάει στις ελιές, και κρυφτήκαμε σ' ένα βράχο μες τη θάλασσα, ήταν έξυπνο παιδί, Γιώργη μου λέει άμα μεγαλώσουμε, θα παντρευτούμε και τον Γκασπάρη, γιατί πριν λεγότανε Γκασπάρη, δε λεγότανε Μωρούδης, τ' άλλαξε μετά το επίθετο, τον Γκασπάρη να μην τον πάρουμε μαζί μας. Να τον αφήσουμε λέει. Τόσο πολύ είχε αγανακτήσει, εφτά χρονών παιδί, για σκέψου τι άνθρωπος ήταν και τι τράβηξε ο...

Ε : Το επίθετο γιατί το άλλαξε; Ξέρεις την ιστορία;

Π : Το άλλαξε φαίνεται, έκανε προσπάθειες να μάθει για τον γιο του και μια που είδε ότι δεν παρουσιάζεται κι εφόσον γλύτωσε κι δεν παρουσιάζεται σου λέει, κατάλαβε το λάθος του, ότι δεν πρόκειται να τον βρει και η μάνα μου από την άλλη μεριά σου λέει ο γιος μου δουλεύει, μεθαύριο θα 'ρθει ο γιος σου να τα βρει έτοιμα κι αναγκάστηκε να αλλάξει το όνομα. Δε το κατάλαβα αλλά μετά αυτός για αυτό το έκανε.

Ε : Γιατί επέλεξε το συγκεκριμένο όνομα, Μωρούδης;

Π : Κι εγώ δεν ξέρω, αυτό τον άρεσε. Πριν λεγότανε Γκασπάρης, αρμένικο όνομα.

Ε : Είχε ρίζα αρμένικη δηλαδή;

Π : Δεν είχε, Γκασπάρη, Γκασπάρη τον ξέρανε όλοι, ενώ είναι Λεονταρίδης, γκασπάρη λένε το λιοντάρι οι Αρμένιοι. Και το άλλαξε, γι' αυτό το λόγο θα το άλλαξε, για άλλο τίποτα.

Ε : Καταρχήν στη Σηλυβρία πόσο μείνατε; Πόσες μέρες;

Π : Σαράντα μέρες.

Ε : Που μείνατε αυτές τις μέρες;

Π : Μέσα σε σπίτι μέναμε, σε ένα Εβραίο το σπίτι.

Ε : Σας φιλοξένησαν, ή το επιτάξαν;

Π:Όχι, μας τοποθετούσε να πούμε επιτροπή, ήτανε επιτροπές προσφύγων, είχαν συγκροτηθεί στις πόλεις αυτές, κι αυτές κανονίζαν που θα πάει ο κάθε ένας. Άλλοι μέσα σε εκκλησίες, εμάς μας έβαζαν σε σπίτι, επειδή εγώ ήμουν μικρός, μικρό παιδί, όσους είχαν παιδιά τους βάζανε σε καταλύματα., σε σπίτια.

Ε : Ζούσαν δηλαδή και οι Εβραίοι μέσα σε εκείνο το σπίτι και σας φιλοξενούσαν κιόλας.

Π : Ζούσαν βέβαια, βέβαια. Μας κοιτάζανε καλά οι Εβραίοι. Οι Εβραίοι τα 'χαν καλά και με τους Τούρκους και με όλους.

Ε : Αυτές οι σαράντα μέρες σας δίναν τρόφιμα; Πώς γινόταν;

Π : Μας δίναν, μας βοηθούσαν λιγάκι. Αλλά δούλευαν κιόλας. Δούλευαν, είχα και την εξαδέρφη μου μαζί με τη νύφη μου, πηγαίναν στα σταφύλια, τραβούσαν σταφύλια, ακριβώς αυτόν τον καιρό θα 'ταν. Ήμασταν στη Σηλυβρία. Αλλά μόνο σαράντα μέρες μέρες καθίσαμε.

Ε: Θυμάσαι συγκεκριμένα τα Μουδανιά όταν φύγατε για να πάτε στη Σηλυβρία, πότε φύγατε; Τί εποχή ήτανε; Ή τι ημερομηνία;

Π : Αύγουστος.

Ε : Αύγουστος του '22.

Π : Το '22 όχι, θα είχε τελειώσει ο Αύγουστος, καθίσαμε οχτώ μέρες αιχμάλωτοι στους Τούρκους.

Ε : Άρα πάνω, κάτω Σεπτέμβριος ήταν.

Π : Σεπτέμβριος ναι. Αρχές Σεπτεμβρίου. Τέλος Αυγούστου, αρχές Σεπτεμβρίου.

Ε : Απ' τη Σηλυβρία τι κάνατε μετά;

Π : Απ' τη Σηλυβρία πάλι να πούμε πρόσφυγες, οι κάτοικοι όλοι είχανε φύγει προλάβανε, άλλοι με τα πλοία, άλλοι με τ' αυτά, πήραν όλα τα πράγματα τους, φύγανε ειρηνικά δηλαδή αυτοί, δε φύγανε με πόλεμο. Μπορούσαν να τα πάρουν όλα, προθεσμία. Κι εμείς πηγαίναμε στα σπίτια που δεν είχαν πράγματα, ότι αφήνανε, τι μας χρειαζότανε παίρναμε. Εκεί πήραμε ορισμένα πράγματα, για να κοιμόμαστε, αυτά, παπούτσια ψάχναμε θυμάμαι. Βγήκαμε στη Θεσσαλονίκη μετά.

Ε : Πώς ήρθατε στη Θεσσαλονίκη από τη Σηλυβρία;

Π : Με το καράβι.

Ε : Το καράβι ερχόταν ο καθένας, πήγαινε μάλλον όπου ήθελε, ή όλοι μαζί;

Π : Όπου μας βγάζανε. Δεν είχε, άλλοι πηγαίνανε σε άλλα λιμάνια, όμως η Θεσσαλονίκη ήταν το πρώτο λιμάνι απ' τη Μικρά Ασία.

Ε : Τί ήταν αυτό που έκανε τη Θεσσαλονίκη να είναι τόσο καλό μέρος για τους πρόσφυγες; Να θέλουν να έρθουν εδώ οι πρόσφυγες;

Π : Η Θεσσαλονίκη όταν ήρθαμε ήταν ένα χωριό ρημαγμένο, δεν ήταν η Θεσσαλονίκη που είναι σήμερα. Πολύ αραιά σπίτια, που και που είχε κανένα καλό κτήριο, έμοιαζε με πόλη κατεστραμμένη, αραιοκατοικημένη, εδώ όσοι πλούσιοι ήρθαν από τη Μικρά Ασία, είχαν πάρει τα πλούτη τους, εργοστάσια, μαγαζιά. Αυτοί τα πήραν όλα, φύγανε νωρίς να πούμε κι ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν σε πόλη και μετά έγινε η Θεσσαλονίκη. Έβλεπες το κάστρο, έβλεπες και τους τοίχους να πούμε, εκεί απ' την Καμάρα όταν περνούσαμε φαινόταν όλο το τείχος προς τα πάνω στο κάστρο, τα σπίτια ήταν παλιά, τουρκικά, οι Συκιές κι αυτά ήταν τουρκικοί μαχαλά, όλο τενεκέδες σπίτια είχαν, καλύβια λέγαμε εμείς. Μας βάλαν στην αρχή σε κάτι παράγκες εκεί έξω...

Ε : Στη Θεσσαλονίκη σας άφησαν στο κεντρικό λιμάνι, ή στην Καλαμαριά;

Π : Στην Καλαμαριά καθίσαμε δυο μέρες, δυο βδομάδες, μετά...

Ε : Στην Καλαμαριά περάσατε το απολυμαντήριο που λέμε; Από το λοιμοκαθαρτήριο;

Π : Πιθανόν να περάσαμε, δε θυμάμαι καλά. Πιθανόν να περάσαμε γιατί δεν μπορούσες, αν και ήμασταν καθαροί γιατί μέναμε στη Σηλυβριά σε σπίτια, ήμασταν καθαροί, από ψείρα τέτοια δεν υπήρχαν, αλλά μετά πάλι με τη μετακίνηση το μικρόβιο δημιουργήθηκε.

Ε : Στην Καλαμαριά πόσο μείνατε;

Π : Κανά δύο βδομάδες. Μετά κάθε ένας, κάθε Περιφέρεια, κάθε χωριό, κοίταζε να βγάλει Επιτροπή, ανθρώπους που να πάνε να ψάξουνε να δούνε που είναι καλύτερα να πάμε. Βγήκε η Επιτροπή, ψάξανε τάχα, ξέρω 'γω, Πήγαμε στο Κάτω Γραμματικό, έχεις πάει στο Βέρμιο;

Ε : Στην Κοζάνη κοντά;

Π : Στην Κοζάνη ναι, Νομός Κοζάνης ήταν τότε, μας πήγαν πάνω στα κατσάβραχα.

Ε : Κάτω Γραμματικό λεγότανε;

Π : Στο Κάτω Γραμματικό ναι. Καλό μέρος, αλλά ψηλό μέρος, εφτακόσια μέτρα υψόμετρο.

Ε : Εκεί πήγανε όλοι οι κάτοικοι από το παλιό το Νεοχώρι;

Π : Όχι, όχι.

Ε : Ποιοι πήγανε εκεί πέρα να μείνουν;

Π : Πέντε, έξι οικογένειες. Οι άλλοι ήταν από το Πελαδάρι, μπερδεμένοι ήτανε, από κάτι άλλα χωριά, μετά ήρθαν, φέρανε και Πόντιους το '24, και συμπληρώθηκαν, φύγαν οι Τούρκοι, τα πήραμε εμείς.

Ε : Όταν πήγατε σε εκείνο το χωριό, στο Βέρμιο, υπήρχαν ακόμη Τούρκοι;

Π : Υπήρχαν, το '25 φύγανε. Με την ανταλλαγή που έγινε του Βενιζέλου.

Ε : Εσύ είχες πει ότι εκεί είχες μάθει τουρκικά.

Π : Εκεί τα είχα μάθει τα τουρκικά ναι, μέναμε σε σπίτι τούρκικο για, με τα παιδάκια παίζαμε εκεί, κάναμε, και τα' χα μάθει τα τουρκικά.

Ε : Εκεί πέρα τα έμαθες;

Π : Εκεί τα 'μαθα, τα τούρκικα και τα αλαζικά, και τα εντόπια, τα σλαβικά εκεί τα 'μαθα.

Ε : Οι Τούρκοι πώς ήταν εκεί πέρα; Πώς ήταν η συμπεριφορά των Τούρκων εκεί;

Π : Τί θα κάνουν αυτοί, είχανε μουδιάσει, δε μπορούσαν.

Ε : Που θα φεύγανε τι λέγανε;

Π : Τίποτα.

Ε : Χαιρόντουσαν ή λυπόντουσαν;

Π : Στεναχωριότανε που φεύγανε.

Ε : Δε θέλανε να φύγουνε;

Π : Δε θέλανε να φύγουνε, τόπος τους ήτανε, παρόλο που τα πήρανε όλα αυτά, δεν έφυγαν με βία, όπως φύγαμε εμείς, και τα λεφτά τους τα πήρανε και όλα, εκτός από περίσσια πράγματα, τα άλλα όλα τα πήρανε.

Ε : Το χωριό ήτανε φτωχικό ή όχι;

Π : Καλούτσικο ήταν, κτηνοτροφία είχε, χωράφια είχε πολλά...

Ε : Κτηνοτροφία, τί ζώα είχα;

Π : Αγελάδες, πρόβατα, γίδια, είχαν και οι Τούρκοι και οι Έλληνες. Ήταν μισό, μισό, Μισό Σλάβοι, μισό Τούρκοι.

Ε : Πριν να πάτε εσείς;

Π : Ναι, ναι. Μετά έγινε μισό πρόσφυγες, μισό Σλαβομακεδόνες.

Ε : Το χωριό αυτό πριν να πάτε εσείς είχε το ίδιο όνομα; Κάτω Γραμματικό; Ή λεγότανε αλλιώς;

Π : Κάτω Γραμματικό!

Ε : Έτσι το βρήκατε εσείς δηλαδή.

Π : Έχει Πάνω Γραμματικό και Κάτω Γραμματικό. Πάνω Γραμματικό είναι Ρουμανόβλαχοι, κτηνοτρόφοι και Κάτω Γραμματικό είναι Γεωργοί, Σλαβομακεδόνες και Πρόσφυγες.

Ε : Όταν έφυγαν οι Τούρκοι εγκατασταθήκατε στα δικά τους σπίτια;

Π : Βέβαια είχαμε πιάσει τα σπίτια τους, ορισμένα δωμάτια από αυτά που ζούσαν είχαν βάλει πρόσφυγες μέσα. Μια οικογένεια σε κάθε σπίτι βάλανε, από τα διαμερίσματα που είχανε τα δωμάτια.

Ε : Τζαμί υπήρχε;

Π : Υπήρχε τζαμί.

Ε : Τί απέγινε όταν φύγαν οι Τούρκοι;

Π : Δεν είχαν, απομεινάρια, ένα χαμηλό τζαμί ήταν.

Ε : Εκκλησία ορθόδοξη υπήρχε;

Π : Ναι, υπήρχε.

Ε : Ο παπάς λειτουργούσε στα σλάβικα ή στα ελληνικά, πριν να πάτε εσείς;

Π : Στα ελληνικά, καλό χωριό ήταν, και οι Σλαβομακεδόνες καλοί ήταν.

Ε : Φιλόξενοι;

Π : Φιλόξενοι, καλοί ήταν, περνούσαμε καλά.

Ε : Το κράτος όταν ήρθατε στην Ελλάδα σας συμπαραστάθηκε αρκετά; Ποια είναι η άποψη σου;

Π : Τότες όλους μας βοήθησε, ως ένα διάστημα μας βοηθούσε, όχι ύστερα.

Ε : Τί είδους βοήθεια δηλαδή;

Π : Από ρουχισμό, τρόφιμα, ζάχαρη μας δίνανε, φάρμακα δίνανε, κινίνο περισσότερο.

Ε : Για την ελονοσία δεν είναι;

Π : Για την ελονοσία, εγώ είχα ελονοσία.

Ε : Θεραπευόταν με το κινίνο; Ή πέθαιναν κιόλας άνθρωποι;

Π : Πεθαίνανε, δε γινότανε, μεγάλοι. Τρομερή αρρώστια!

Ε : Γιατροσόφια παραδοσιακά υπήρχαν; Που να τα χρησιμοποιούν κυρίως οι γυναίκες; Βότανα;

Π : Έλλειψη ιατρικής φυσικά ήταν επόμενο να υπάρχουν πρακτικοί, υπήρχαν.

Ε : Θυμάσαι κάτι χαρακτηριστικό; Π.χ. κάποια ασθένεια, κάποια αρρώστια, κάποιο χαρακτηριστικό τρόπο με τον οποίο να γιατρεύεται, δίχως να πας στο γιατρό;

Π : Η τακτική ήταν περισσότερο αυτή με τα χόρτα και τα λοιπά, διάφορα χόρτα.

Ε : Ανάλογα με την ασθένεια;

Π : Μάλιστα!

Ε : Στο χωριό αυτό, Κάτω Γραμματικό, για πόσο διάστημα μείνατε;

Π : Τέσσερα χρόνια.

Ε : Δηλαδή από το '23...

Π : Από το '22, τέλη του '22 είχαμε πάει, μέχρι τέλη του '26.

Ε : Το κράτος σας έδωσε χρήματα; Σας μοίρασε κτήματα;

Π : Είχαμε πάρει από τους Τούρκους τα ζώα που είχανε, τα δεσμεύσαμε οι Έλληνες, και τα μοιράσανε στους πρόσφυγες, πρόβατα, γελάδια, λοιπόν, τα μοιράσανε σε εμάς ανάλογα, κατά κεφαλήν να πούμε.

Ε : Μόνο τα ζώα ή και τα κτήματα;

Π : Χωράφια, είχαμε χωράφια σπέρναμε, είχαμε συνέλθει λιγάκι, αλλά το κλίμα δε μας σήκωσε εκεί και φύγαμε, πήγαμε στη Φούστανη, πιο κεντρικό χωριό.

Ε : Κοντά στην Κοζάνη είναι κι η Φούστανη;

Π : Όχι, κοντά στην Αρδαία.

Ε : Στη Χαλκιδική;

Π : Όχι, εδώ Νομός Εδέσσης.

Ε : Α, στην Έδεσσα!

Π : Ναι, Νομός Εδέσσης, στα σύνορα με τα Σέρβια. Ήταν μεγάλο χωριό, τώρα ξέπεσε.

Ε : Τί σας έκανε να επιλέξετε το συγκεκριμένο χωριό;

Π : Εκεί ήταν η αδερφή της μάνας μου, ύστερα ήταν πολλοί Πελεδαρινοί, Μικρασιάτες. Αυτό, και Θράκες. Μικρασιάτες και Θράκες. Γι' αυτό μας τράβηξε και περισσότερο για να χρησιμοποιήσει το επάγγελμα του ο μητριός μου. Γινόταν λαϊκή αγορά κι έτσι φύγαμε. Κι αυτό ήταν η αιτία για εμένα, η καταστροφή μου, να με πάρει από το σχολείο και να με κάνει πεταλωτή.

Ε : Ο πατριός σου. Σχολείο πήγες εκεί πέρα;

Π : Ναι, αλλά δε με άφησε.

Ε : Είπες πήγες μέχρι την Τρίτη;

Π : Μέχρι την Πρώτη Τάξη. Δεν τη τελείωσα, αν τη τελείωνα καλά θα ήταν. Τα γράμματα που ξέρω τα έμαθα μόνος μου.

Ε : Στη Φούστανη πήγες σχολείο ή και στο Κάτω Γραμματικό;

Π : Στο Κάτω Γραμματικό, στη Φούστανη δε πήγα.

Ε : Δε πήγες καθόλου στη Φούστανη;

Π : Όχι, δε πήγα καθόλου.

Ε : Στο Κάτω Γραμματικό, πήγαιναν και τα παιδιά των ντόπιων και τα παιδιά των προσφύγων στο ίδιο σχολείο;

Π : Στο ίδιο σχολείο πηγαίναμε. Ένα δάσκαλο είχαμε, μία δασκάλα.

Ε : Καλοί οι δάσκαλοι;

Π : Καλό, πολύ καλό δάσκαλο, αυστηρό, αλλά καλό δάσκαλο, ο Ρέτζας.

Ε : Σου έχει αφήσει καλές αναμνήσεις;

Π : Ναι.

Ε : Ποια μαθήματα αγαπούσες περισσότερο;

Π : Εγώ αγαπούσα πολύ τα γράμματα γενικά. Και την Ιστορία αγαπούσα και τη Γεωγραφία, Φυσική αγαπούσα, στα Μαθηματικά δεν τα πήγαινα και τόσο καλά, δυσκολευόμουν. Στη Φυσική τα πήγαινα καλύτερα.

Ε : Στη Φούστανη κ. Γιώργο Σλαβόφωνοι υπήρχαν;

Π : Λίγοι.

Ε : Αυτοί τί έλεγαν, ότι είναι Έλληνες, ή ότι είναι κάτι άλλο; Οι ίδιοι τί λέγανε;

Π : Σλαβόγυφοι τους λέγαμε εμείς, ούτε Σλαβομακεδόνες. Ήρθαν από τη Σερβία αυτοί.

Ε : Ορθόδοξοι;

Π : Ναι, ορθόδοξοι. Αλλά ήταν σιδεράδες, τεχνίτες, γανωτζήδες, τότες γανώνανε τα μαγειρικά σκεύη. Εγκαταστάθηκαν εκεί επί Τουρκίας κι έμειναν, εφτά, οχτώ οικογένειες ήταν. Τώρα είναι πολλοί.

Ε : Αυτοί μιλούσαν σλάβικα ή και ελληνικά;

Π : Και τα ελληνικά.

Ε : Ήταν δίγλωσσοι δηλαδή;

Π : Ναι.

Ε : Οι σχέσεις σας; Ήταν καλές;

Π : Καλές, καλές. Διακρίσεις δεν υπήρχαν. Περισσότεροι ήταν σιδεράδες, κάνανε τα μπουλούκια που λένε, για τα ζώα, οργώνανε.

Ε : Το κράτος εκεί πέρα το ελληνικό ήδη από τα πρώτα χρόνια που είχατε έρθει πρόσφυγες, σας έδωσε κάποιες ομολογίες για την περιουσία που είχατε αφήσει στην πατρίδα σας;

Π : Ναι, ομολογίες φυσικά δεν πήραμε όλοι, έγινε απογραφή των περιουσιών της Μικράς Ασίας, κάνανε δηλώσεις οι γονείς μας, πόση περιουσία αφήσανε και εκτιμήσανε αυτά που μας δώσανε εδώ τα χωράφια, εάν από τα λεφτά που άξιζε η περιουσία σου στη Μικρά Ασία που άφησες ήταν περίσσια, θα σε δίνανε, εάν φτάνανε, σε χρεώνανε κιόλας. Όλοι δε παίρνανε. Υπήρχαν και δύο ειδών ομολογίες. Η αστική ομολογία, υπήρχε και η αγροτική ομολογία. Δύο ειδών. Αυτοί που δεν παίρνουνε κλήρο, που ήταν αστική δηλαδή, δεν παίρνανε χωράφια, αυτοί παίρνανε αστικές ομολογίες, οι οποίες ήτανε πιο ακριβές.

Ε : Και πιο καλές;

Π : Ναι, πιο καλές και πιο ακριβές.

Ε : Εσείς πήρατε; Η οικογένεια σου;

Π : Μπα δε πήραμε. Με δυσκολία φτιάξαμε μέχρι εδώ, με τα χωράφια που πήραμε, γιατί ο πατριός μου μας αδίκησε, για αυτό. Δεν έγγραψε σωστά τα κτήματα μας. Εμένα περισσότερο, του μπαμπά μου τα κτήματα, δεν τα έγγραψε.

Ε : Στη Φούστανη, εκτός από το επάγγελμα που έκανε ο πατριός σου ως πεταλωτής, πήρατε και χωράφια;

Π : Πήραμε.

Ε : Τι καλλιεργούσατε;

Π : Είχαμε αμπέλια, εγώ γεωργική δουλειά δεν έκανα, αμπελουργική έκανα, αλλά γεωργική δεν έκανα. Αλλά να τσαπίσω ξέρω, να οργώσω δεν ξέρω. Πεταλωτής έκανα.

Ε : Είπες ότι ο μπαμπάς σου σε σταμάτησε από το σχολείο για να μάθεις την τέχνη του πεταλωτή.

Π : Ναι, ναι.

Ε : Αυτό πότε έγινε; Ποια χρονιά;

Π : Το '26.

Ε : 13 ετών ήσουνα δηλαδή;

Π : 13 ετών, χτυπούσα βαριό.

Ε : Κι από τότε έκανες αυτό το επάγγελμα;

Π : Από τότες έκανα αυτό το επάγγελμα, δηλαδή όσο πήγα στρατιώτης. Μετά πήγα στρατιώτης, στο στρατό έμαθα το επάγγελμα αυτό. Στον Αλβανικό πόλεμο έκανα το επάγγελμα αυτό.

Ε : Στρατιώτης πότε πήγες;

Π : Στρατιώτης υπηρετήσα μεγάλος, το '36. Έπρεπε να υπηρετήσω το '34, αλλά υπηρετήσα το '36.

Ε : Πώς κι έγινε αυτό;

Π : Γιατί δε με είχε δηλώσει ο μητριός μου, για να μη με καλέσουν σχολείο δε με έγραψε στην κοινότητα. Από εκεί που φύγαμε με σβήσανε κι εκεί που πήγαμε δε με έγραψε κι εγώ νόμιζα ότι ήμουν γραμμένος. Όταν ήρθε η θητεία μου πάω στο τελωνείο, μου λένε δεν είσαι γραμμένος, πουθενά δε φαίνεσαι. Πήγα στο Γραμματικό ρώτησα, λένε εσείς φύγατε από εδώ, εμείς σας διαγράψαμε, κι έτσι μετά όταν γύρισα πάω στην Έδεσσα ξανά, λέω έτσι κι έτσι, λέει δε μπορούμε να σε πάρουμε γιατί η κλάση σου βγήκε τώρα να υπηρετήσει δε μπορείς, θα περάσεις από επιτροπή και αλλιώς θα μείνεις ανυπότακτος και θα πλερώσεις πρόστιμο. Κι έτσι έμεινα δύο χρόνια πίσω. Θα υπηρετούσα 18 μήνες, όχι 14 μήνες κι ύστερα υπηρετήσα 24 μήνες.

Ε : Δηλαδή αυτοί που υπηρετήσαν το '34...

Π : Είχαν πιο μικρή θητεία, μετά ήταν ο Μεταξάς όταν ανέλαβε, ανέβασε τη θητεία.

Ε : Την έκανε περισσότερους μήνες.

Π : Ναι.

Ε : Στο στρατό μέσα υπήρχαν διακρίσεις ανάμεσα σε πρόσφυγες και σε ντόπιους; Δηλαδή λέγανε αυτός είναι πρόσφυγας, εγώ είμαι ντόπιος;

Π : Να σου πω. Αυτό δεν υπήρχε μέσα στο στρατό. Στο στρατό άλλα υπήρχαν, πολιτικές διακρίσεις.

Ε : Επί Μεταξά, υπήρχε δικτατορία όμως.

Π : Ήταν πολιτικές διακρίσεις.

Ε : Αλλά δεν ήταν ανάμεσα σε πρόσφυγες και σε...

Π : Όχι, όχι.

Ε : Οι πρόσφυγες όταν είχαν πρωτοέρθει, οι περισσότεροι ήταν με τον Βενιζέλο αυτή την εποχή ή με τον Βασιλιά;

Π : Όλοι με τον Βενιζέλο ήταν.

Ε : Τι λέγαν οι πρόσφυγες για τον Βενιζέλο;

Π : Ελευθερωτής ο Βενιζέλος, ο Βενιζέλος σταμάτησε και τον πόλεμο. Όταν ήμασταν στη Σηλυβρία έγιναν οι εκλογές θυμάμαι, ο στρατός είχε μπουχτίσει πλέον να πολεμάει κι όταν άκουσε ότι πέφτει ο βασιλιάς έγινε πανζουρλισμός εκεί πέρα. Πω, πω, άλλοι με τον Βενιζέλο, άλλοι με τον Βασιλιά, πυροβολούσαν στον αέρα!

Ε : Γενικά εκείνα τα χρόνια, όταν είχατε πρωτοέρθει στην Ελλάδα, τα πολιτικά πράγματα ήταν έντονα, δηλαδή υπήρχαν πάθη πολιτικά; Υπήρχε οξυζήτητα;

Π : Όταν ήρθαμε στην Ελλάδα;

Ε : Ναι, ανάμεσα στους βενιζελικούς και στους αντιβενιζελικούς.

Π : Υπήρχαν, ξέρεις τι εκλογές γινόταν; Σκοτωμός!

Ε : Δηλαδή;

Π : Αν ήταν ένα χωριό που να ήτανε περισσότερο βενιζελικοί δεν τολμούσες να πας να μιλήσεις για το Βασιλιά!

Ε : Και το αντίστροφο βέβαια;

Π : Και το αντίστροφο.

(παύση)

Π : Παρτιζάνοι δυο φορές, αντάρτης, στον Αλβανικό Πόλεμο, ξενιτιά στη Ρωσία τριάντα τέσσερα χρόνια, το '83 επαναπατρίστηκα.

Ε : Θα τα πούμε κι αυτά. Στρατιώτης πού υπηρέτησες;

Π : Στην Έδεσσα υπηρέτησα, μετά αποσπάστηκα στη Θεσσαλονίκη για λίγο καιρό, ύστερα έκανα στην Αεροπορία, στα πυρομαχικά της Αεροπορίας, καμιά σαρανταριά μέρες, ενάμιση μήνα έκανα, ήρθαν τα χαρτιά από το Σύνταγμα ότι είμαι αριστερός, με μαζέψανε, με στείλανε πίσω.

Ε : Πίσω πού;

Π : Στο Σύνταγμα. Πάλι στην Έδεσσα. Μετά από εκεί με στείλανε Τοπογραφική Υπηρεσία. Περνούσα καλά όμως. Βγάλαμε τη Θεσσαλονίκη, στον Κάμπο των Γιαννιτών μέχρι το Ασβεστοχώρι και μετά ήρθε η ώρα να απολυθώ και απολύθηκα τον Νοέμβριο.

Ε : Ποιανού έτους;

Π : Τον Νοέμβριο του '38. Το '36 πήγα, το '38 τον Νοέμβριο απολύθηκα.

Ε : Πότε παντρεύτηκες κ. Γιώργο;

Π : Παντρεύτηκα το '39. Μας είχανε με τις συλλήψεις ο Μεταξάς, τότες τους κομμουνιστές τους μάζεψε όλους.

Ε : Εσύ ήσουν οργανωμένος;

Π : Ναι, βέβαια!

Ε : Πού;

Π : Στο ΚΚΕ.

Ε : Σε κάποια οργάνωση συγκεκριμένη;

Π : Του ΚΚΕ.

Ε : Τοπική εδώ πέρα της Θεσσαλονίκης;

Π : Όχι της Θεσσαλονίκης, στο χωριό, στη Φούστανη.

Ε : Και είχατε κάποια αντίποινα τότε; Κάποια τιμωρία;

Π : Τιμωρία βέβαια, είχαμε φυλακή τέτοια.

Ε : Σε ποια φυλακή σας βάζαν;

Π : Στα κρατητήρια, σαράντα μέρες.

Ε : Πολλά άτομα;

Π : Πολλά άτομα! Είχε μπει η κατασκοπία μέσα στο κόμμα, ο Μεταξάς και το λύγισε. Συνέλαβε την Κεντρική Επιτροπή όλη, τη διέλυσε και πίσω δουλεύανε πράκτορες. Οι πράκτορες κατόρθωσαν να γράψουν όλα τα δίκτυα, η προδοσία έγινε από τους ίδιους, έγινε ένα και στείλαμε αντιπρόσωπους από το χωριό στο Ακτίο, κι αυτός ο αντιπρόσωπος να πούμε είπε εκεί ότι έχουμε μια οργάνωση τέτοια, με τόσους πυρήνες τους λέγανε τότες. Ο κατάσκοπος ήταν μέσα, ο υπεύθυνος της νεολαίας ήταν περιφερειακός κατάσκοπος, Αντισυνταγματάρχης της Κατασκοπίας του Μεταξά.

Ε : Πώς λεγόταν;

Π : Ήταν απ' της Λάρισας τα μέρη, λεγότανε Φώρος.

Ε : Το μικρό του;

Π : Το μικρό του δε το ξέρω.

Ε : Αυτός λέτε ότι σας πρόδωσε;

Π : Ναι, αφού ήταν Αντισυνταγματάρχης, μετά τον είδαμε στην Ασφάλεια και αυτοί να πούμε κάνανε τις συλλήψεις, έγραφε αυτός ότι η Φούστανη, ας υποθέσουμε, είναι δέκα άτομα, άρα δέκα πυρήνες, υπεύθυνος ποιος είναι, είναι ο Μωρούδης ο Γιώργος, πιάναν τον Μωρούδη τον Γιώργο. Ξύλο! Αν άντεχες, γλύτωνε το χωριό, γλυτώναμε, αν δεν άντεχες, μαρτυρούσες. Κι έτσι έγινε!

Ε : Για πόσο διάστημα έμεινες στις φυλακές;

Π : Σαράντα μέρες, ύστερα υπογράψαμε δήλωση.

Ε : Και στο Αλβανικό πήγες και πολέμησες;

Π : Στο Αλβανικό πολέμησα εφτάμιση μήνες.

Ε : Σε ποια μέτωπα;

Π : Στο Μοράβα, είναι μπαίνοντας στην Αλβανία, πώς τη λένε την πρώτη πόλη, που είναι εδώ στα σύνορα μας, προς την Ήπειρο; Κορυτσά! Μέτωπο της Κορυτσάς! Και πήγαμε εκεί, περάσαμε απέναντι, βγήκαμε σε μια κωμόπολη, Μοσχόπολη, ωραίο χωριό, το μόνο χωριό που ήταν ωραίο. Φτώχεια, κακομοιριά, μη χειρότερα! Και μέχρι τώρα, μεγάλη φτώχεια.

Ε : Είπες ότι παντρεύτηκες το '39.

Π : Μάλιστα, το '39.

Ε : Η σύζυγός σου; Το όνομά της;

Π : Ευτυχία.

Ε : Και το πατρικό της;

Π : Ταπέρης (1: 31:25, δεν ακούγεται καθαρά το πατρικό επίθετο της συζύγου του πληροφορητή)

Ε : Παντρευτήκατε πού, στο χωριό σου;

Π : Στο χωριό.

Ε : Ήταν προσφυγοπούλα;

Π : Βέβαια, βέβαια! Από το Πελαδάρι.

Ε : Το Πελαδάρι πού κοντά είναι;

Π : Απ' τη Μικρασία που σε είπα, που μέναμε κι εμείς τότε πρόσφυγες.

Ε : Στο γάμο που έγινε, τηρήσατε κάποια έθιμα; Δηλαδή είπατε κάποια τραγούδια και χορούς;

Π : Τί γάμος να γίνει, επρόκειτο να γίνει πόλεμος, ο κόσμος ετοιμαζόταν για πόλεμο, πλησίαζε ο πόλεμος, έγινε στο σπίτι ο γάμος, στο σπίτι με λίγους φίλους και γλέντι στο σπίτι κάναμε, ο παπάς στο σπίτι ήρθε να μας παντρέψει, σε μια μέρα δώδεκα γάμοι έγιναν, σκέψου όσοι ήταν αρραβωνιασμένοι παλιά να πούμε, κοιτάζαν να παντρευτούν να τελειώνουν.

Ε : Είπες ότι πολέμησες και βγήκες και στο αντάρτικο.

Π : Στην Αλβανία δε πολέμησα με όπλο, αλλά πολέμησα με την τέχνη. Πεταλωτής ήμουνα στο σώμα, πρώτη γραμμή, αεροπορία μας έβαζαν, πυροβολικό μας έβαζαν, αλλά όχι με όπλα.

Ε : Μετά είπες ότι βγήκες επάνω στα βουνά.

Π : Βέβαια.

Ε : Από πότε, έως πότε;

Π : Απ' τον Οκτώβριο μέχρι 12 Απριλίου. Ακριβώς 12 Απριλίου το πρωί οπισθοχωρούσαμε από το μέτωπο για την Ελλάδα. Μας πλάκωσαν οι Γερμανοί από πάνω, πίσω από 'δω, μας κόψαν οι Γερμανοί. Τους Ιταλούς τους είχαμε πάρει μπρος, παραδίνονταν, οι Ιταλοί δεν πολεμούσαν, δε θέλαν να πολεμήσουν, ήταν κουρασμένοι από τον πόλεμο, ύστερα είναι γλετζέδες οι Ιταλοί, μοιάζουν εμάς λίγο, εμείς είμαστε και λίγο οξύθυμοι, πιο ανάβουν τα αίματα γρήγορα.

Ε : Τα χρόνια της Κατοχής πού τα πέρασες; Πού ήσουνα στα χρόνια της Κατοχής;

Π : Στα χρόνια της Κατοχής ήμουνα στο βουνό.

Ε : Με τους αντάρτες;

Π : Αντάρτες από τους πρώτους.

Ε : Το ΕΑΜ.

Π : Το ΕΑΜ μάλιστα.

Ε : Σε ποια βουνά; Σε ποια μέρη ήσουν κυρίως;

Π : Εδώ στο Πάικο, Κιλκίς, αν τα ξέρεις αυτά τα μέρη, στο Βέλισα απέναντι. Δώσαμε μάχες πολλές με τους Γερμανούς.

Ε : Είπες ότι έφυγες και στο εξωτερικό, στη Ρωσία.

Π : Στο εξωτερικό έφυγα από το δεύτερο παρτιζάνο.

Ε : Πότε δηλαδή;

Π : Το '49.

Ε : Και η γυναίκα σου μαζί;

Π : Όχι, η γυναίκα μου έφυγε από εδώ το '47, πήγε στη Σερβία, εγώ ήμουν στη Σερβία.

Ε : Είχες πάει στη Σερβία το '49 εσύ;

Π : Εγώ το '49 πήγα στη Σοβιετική Ένωση, νωρίτερα στη Σερβία.

Ε : Πότε είχες πάει στη Σερβία;

Π : Στη Σερβία είχα πάει το '45. Πέρασα στη Σερβία, ήμουν διωκόμενος από τον Εθνικό Στρατό το λεγόμενο, απ' την Αίγυπτο.

Ε : Ήταν κι άλλοι Έλληνες έτσι που να είχαν φύγει από την Ελλάδα και να είναι στη Σερβία, όπως εσύ;

Π : Πολλοί, χιλιάδες, διωκόμενοι όσοι ήταν καταφεύγανε στο εξωτερικό.

Ε : Στη Σερβία, πού μείνατε αυτά τα δύο χρόνια, από το '47 ως το '49;

Π : Απ' το '45 μέχρι το '48 μέναμε σ' ένα χωριό, Μπούρτζες λεγότανε (εννοεί το Μπούλκες), χωριό στη Σερβία, αυτού μένανε όλο Γερμανοί, φασίστες και ήταν άδειο κι εκεί μας πήγε ο Τίτος. Μας πήγε εκεί, μας έδωσε όλο το χωριό, ό,τι είχε και δεν είχε, όλη την περιουσία του χωριού, και εκεί δουλέψαμε, κάναμε περιουσίες και μαγαζιά, αυτά ανοίξαμε...

Ε : Δηλαδή κυρίως το κατοίκησαν Έλληνες εκείνο το χωριό;

Π : Ναι Έλληνες. Είχαμε πάρει τα βιομηχανικά μέσα που είχαν εκεί, τα αγροτικά μέσα, καλλιεργούσαμε τη γη.

Ε : Εσύ τί δουλειά έκανες εκεί;

Π : Εκεί δεν έκανα τίποτα, ήμουν άρρωστος, εγώ είχα αρρωστήσει από αντάρτης, είχα πάθει από τα κρύα παράλυση του σώματος από τη μέση και κάτω, δυόμιση χρόνια ήμουν παράλυτος. Εκεί έκανα θεραπείες κι εκεί έγινα καλά.

Ε : Σε κάποιο νοσοκομείο;

Π : Όχι, σε μπάνια είχα πάει, πολύ καλά μπάνια, προς τα ουγγρικά σύνορα, Μένσια λέγεται το μέρος αυτό (1:37:54, δεν ακούγεται καθαρά η ονομασία και η τοποθεσία του μέρους αυτού στη Σερβία), ωραίο μέρος, αλλά ο Τίτος μας περιποιήθηκε καλά, με τους δικούς του ανθρώπους, με ξένους, ήτανε Σέρβιοι, Βούλγαροι και Σλαβομακεδόνες.

Ε : Τα Σέρβικα τα έμαθες;

Π : Όχι, λίγα έμαθα γιατί ήμασταν περιορισμένοι στο χωριό, δε βγαίναμε έξω να επικοινωνούμε με άλλο κόσμο κι αν βγαίναμε καμιά φορά έξω να ψωνίσουμε δε προλάβαινες, δεν είχαμε κόσμο σέρβικο μέσα για να μιλήσουμε και δε μπόρεσα να μάθω.

Ε : Σχολείο και Εκκλησία υπήρχαν σε εκείνο το χωριό;

Π : Είχαν Εκκλησία καθολική οι Γερμανοί.

Ε : Όταν πήγατε εσείς λειτουργούσε;

Π : Μπα δε λειτουργούσε.

Ε : Σχολείο;

Π : Σχολεία είχαμε αλλά Εκκλησία δεν είχαμε.

Ε : Σχολείο ελληνικό;

Π : Σχολείο ελληνικό, ναι, είχαμε.

Ε : Πήγαιναν δηλαδή τα παιδιά σχολείο εκεί πέρα;

Π : Βέβαια πηγαίνανε. Άσε δεν ήταν μικρά παιδιά στην αρχή, αλλά μετά πηγαίνανε όταν άρχισε ο κόσμος να παντρεύεται, να κάνει παιδιά. Δεν είχαμε κοπέλες στην αρχή, όλο άντρες ήμασταν. Καμιά σαρανταριά κοπέλες ήτανε, οι οποίες ήταν χώρια, ποιος να τις πάρει; Ζούσανε χώρια. Μετά άρχισαν να παντρεύονται, κάνανε βρεφοκομεία, είχαμε ωραία βρεφοκομεία, κάναμε θέατρο, μόνοι μας κάναμε θέατρο, το ονομάσαμε "Αθήνα".

Ε : Ανεβάσατε και έργα;

Π : Και έργα ανεβάζαμε θεατρικά.

Ε : Ποια έργα;

Π : Μποφ (1:39:43, δεν ακούγεται καθαρά το όνομα του θεατρικού συγγραφέα) και κάτι τέτοια παλιά.

Ε : Από τη Σερβία γιατί φύγατε και πήγατε στη Ρωσία, γιατί δε μείνατε στη Σερβία;

Π : Απ' τη Σερβία πάλι κατέβηκα αντάρτης.

Ε : Στην Ελλάδα;

Π : Βέβαια, μόλις έγινα καλά, ξανά στην Ελλάδα. Έγινε το δεύτερο παρτιζάνικο, το λεγόμενο, εγκληματικό, να πούμε, δεν έπρεπε να γίνει καμιά φορά, τέλος πάντων.

Ε : Κι από εκεί πότε φύγατε στη Ρωσία;

Π : Από εκεί Αλβανία κι από Αλβανία με πλοίο στη Ρωσία, το πλοίο μας πήγε δώδεκα μερόνυχτα ταξίδι να φτάσουμε στη Ρωσία.

Ε : Στη Ρωσία πού πήγατε;

Π : Στη Ρωσία βγήκαμε στη Μαύρη Θάλασσα, από εκεί με το τραίνο πάλι στην Κασπία Θάλασσα με το βαποράκι βγήκαμε απ' την άλλη μεριά της Κασπίας, στο Μπακού, απ' το Μπακού πάλι με το τραίνο και φτάσαμε στην Τασκένδη, στη Δημοκρατία του Ουζμπεκιστάν.

Ε : Και μείνατε εκεί πέρα;

Π : Μείναμε εκεί πέρα τριάντα τέσσερα χρόνια.

Ε : Κι άλλοι Έλληνες;

Π : Κι άλλοι Έλληνες ναι, όλο παρτιζάνοι.

Ε : Εκεί πέρα ήρθε και σας βρήκε κι η γυναίκα σας;

Π : Ναι.

Ε : Στην Τασκένδη του Ουζμπεκιστάν.

Π : Η γυναίκα μου ήρθε και με βρήκε στη Σερβία, αλλά μόλις ήρθε η γυναίκα μου σε τρεις μήνες εγώ έφυγα πάλι στην Ελλάδα αντάρτης και μετά αυτοί πήγανε στην Τσεχοσλοβακία, τα χαλάσανε με τον Τίτο οι δικοί μας και φύγανε περάσανε στην Τσεχοσλοβακία κι από εκεί το '52 ήρθαν με βρήκανε στην Τασκένδη, η γυναίκα με τα παιδιά.

Ε : Οι Έλληνες οι αριστεροί γιατί τα χαλάσανε με τον Τίτο;

Π : Είχε διαφορά ο Τίτος στην Κομινφόρμ, στη διεθνής οργάνωση, κομμουνιστική οργάνωση διεθνής, εκεί είχε διαφωνίες με τα άλλα κομμουνιστικά κόμματα και γι' αυτό να πούμε τα χαλάσανε.

Ε : Στην Τασκένδη που πήγατε κ. Γιώργο βρήκατε Έλληνες εγκατεστημένους από παλιότερα;

Π : Στην Τασκένδη; Όχι, Βούλγαροι ήταν.

Ε : Έλληνες δε βρήκατε; Ήταν μόνο πολιτικοί πρόσφυγες στην Τασκένδη;

Π : Έλληνες ήταν όλοι πολιτικοί πρόσφυγες.

Ε : Δεν υπήρχαν από παλιότερα Έλληνες εγκατεστημένοι εκεί;

Π : Έλληνες υπήρχαν οι Πόντιοι οι λεγόμενοι.

Ε : Οι Πόντιοι ναι.

Π : Υπήρχαν αραιές οικογένειες.

Ε : Με αυτούς, τους Πόντιους είχατε σχέσεις;

Π : Είχαμε πώς, καμιά φορά ανταμώναμε και μιλούσαμε, μας αγαπούσαν αυτοί, Έλληνες σου λέει, μας αγαπούσαν, καλά τα είχαμε με αυτούς.

Ε : Οι Πόντιοι πώς βρέθηκαν στην Τασκένδη;

Π : Από παλιά, τότες με την 4η Αυγούστου αυτοί, όπως μάθαινα να πούμε, όπως μας λέγανε αυτοί, σηκώσανε σημαία ελληνικιά εκεί πέρα, και ταυτότητες δεν παίρνανε...

Ε : Είχανε πάει δηλαδή στην Τασκένδη γιατί δε θέλανε να πάρουν τη ρώσικη υπηκοότητα.

Π : Ναι και ύστερα πολλοί φύγανε να πούμε εθεληματικά γιατί πολλοί Πόντιοι φύγανε από την Τουρκία προηγούμενα και σκορπίσανε μέσα να πούμε στην Ασία. Πολλοί ήταν κι από παλιά.

Ε : Στην Τασκένδη οργανώθηκε η Ελληνική Κοινότητα; Δηλαδή απέκτησε κάποιους αντιπροσώπους;

Π : Εμείς είχαμε δικιά μας οργάνωση, δικιά μας σχολεία...

Ε : Κομματική οργάνωση;

Π : Βέβαια κομματική οργάνωση, δικιά μας σχολεία, μαθαίναν τα παιδιά μας ρώσικα και ελληνικά για να μη ξεχάσουν τη γλώσσα τους, να μπορούν να μιλάνε, στα σπίτια μιλούσαν ελληνικά, οι γιορτές γινόταν όπως εδώ στην Ελλάδα, και ονομασίες και αυτά, και Πάσχα τα κάναμε όλα, ό,τι ήταν το κάναμε, γιορτές κάναμε πολύ ωραίες, όλα τα ήθη και έθιμα τα διατηρούσαμε.

Ε : Υπήρχαν κάποιοι Σύλλογοι Πολιτιστικοί;

Π : Σύλλογοι υπήρχαν.

Ε : Τους θυμάσαι ποιοι ήταν;

Π : Πολιτιστικός Σύλλογος Προσφύγων Ελλήνων Πολιτικών Προσφύγων.

Ε : Κάποιος Θεατρικός Σύλλογος ή Όμιλος;

Π : Θεατρικοί Όμιλοι είχαμε, Ποδοσφαιρικοί Όμιλοι είχαμε, τα παιδιά παίζανε μπάλα.

Ε : Ο ποδοσφαιρικός Όμιλος πώς ονομαζόταν;

Π : Ήτανε μπερδεμένοι με τις ρώσικες.

Ε : Ήταν ανάμεικτα;

Π : Ναι, ανάμεικτα.

Ε : Όχι κάποιος καθαρά ελληνικός;

Π : Όχι, όχι. Παίζανε πολλά παιδιά, μάλιστα ήταν κι αθλητές κάποιοι.

Ε : Και στο Θέατρο, υπήρχε ανάμεικτο δηλαδή, ανέβαιναν, έπαιζαν οι Έλληνες σε ρώσικα έργα;

Π : Όχι, είχαμε δικό μας που παίζανε θέατρο, εκεί ήταν Πολιτείες που ζούσαμε, τα σπίτια αποτελούσαν παροικίες, παροικία Ελλήνων, ανά δέκα να πούμε έτσι, κι είχε αριθμό, πρώτη Πολιτεία, δεύτερη, δωδέκατη, και κάθε Πολιτεία ενδιαφερόταν να βγάλει να πούμε το Πολιτιστικό της να πούμε όργανο, και έβγαζε την ποδοσφαιρική της ομάδα, το θεατρικό της έργο και παίζανε τα παιδιά. Είχαν και το Κεντρικό Θέατρο, ήταν κάτω στην πόλη, κοντά στην καθοδήγηση.

Ε : Πώς το λέγανε το Θέατρο;

Π : Γκρουπ το λέγαμε, κεντρικό γκρουπ.

Ε : Σε αυτό παίζανε μόνο Έλληνες ή Ρώσοι κι Έλληνες μαζί;

Π : Όχι, μόνο Έλληνες.

Ε : Ανεβάζαν κάποια έργα συγκεκριμένα;

Π : Ναι, ναι ελληνικά κι ερχόταν και Ρώσοι κι έβλεπαν.

Ε : Ποια έργα;

Π : Τώρα δε θυμάμαι τα έργα.

Ε : Συμμετείχε ο κόσμος;

Π : Είχαμε και κάποιον Ιωαννίδη, παλιό ηθοποιό να πούμε ξακουσμένο στην Ελλάδα, πέθανε κι αυτός εκεί, γέρος ήταν σε ηλικία, αυτός οργάνωσε, τη Γκόλφω παίζαμε, τέτοια έργα.

Ε : Εφημερίδες είχατε;

Π : Εφημερίδα είχαμε δικιά μας.

Ε : Ποια;

Π : Πώς τη λέγανε την εφημερίδα μας, Μαρίκα; (τρίτο πρόσωπο)

Ε : Πώς λεγότανε θυμάσαι;

Π : Δε τη θυμάμαι.

Ε : Δε μου λές, το αλφάβητο τότε πώς γραφότανε; Γραφότανε όλα τα ι π.χ. με γιώτα; Ή γραφότανε κανονικά όπως γράφουμε τώρα;

Π : Όχι, όπως γράφουμε.

Ε : Δεν υπήρχε το λεγόμενο φωνητικό αλφάβητο;

Π : Όχι, όχι.

Ε : Υπήρχε το αλφάβητο με ει, οι;

Π : Όλα όπως διδάσκονταν εδώ προηγούμενα.

Ε : Και με πνεύματα; Δασείες, ψιλές;

Π : Ψιλές, όλα αυτά, δυσκολευόταν τα παιδιά, τώρα αλλάζανε.

Ε : Εκεί τί δουλειά έκανες;

Π : Εγώ πολλές δουλειές έκανα. Οικοδόμος δούλεψα, πόσα χρόνια, τέσσερα χρόνια, δεκατρία χρόνια δούλεψα σιδερωτής σε μια μεγάλη επιχείρηση ενδυμάτων.

Ε : Γενικά η ζωή πώς θα τη χαρακτήριζες εκεί;

Π : Καλή.

Ε : Ήσασταν ικανοποιημένοι;

Π : Δηλαδή πλούσιος δε γινόσουνα, αλλά και δε πεινούσες. Εδώ είναι το ζήτημα, δε δυσκολευόσουν να βρεις δουλειά, μάλλον για δουλειά ερχόταν να σε βρουν, σε ψάχνανε. Γινότανε έλεγχος, γιατί δε δουλεύεις, πώς ζεις, εις βάρος τίνος ζεις. Από τέτοια ήτανε καλά, ασχολία τα παιδιά είχαν, σπουδάζανε δωρεάν και πληρωνόταν κιόλας στα ανώτερα σχολεία, όσοι πηγαίναν στα ανώτερα σχολεία παίρναν κ ένα μισθό για το φαγητό τους, είχαν δωρεάν κατοικία, όλα δωρεάν να πούμε, τα βιβλία, αυτά.

Ε : Οι σχέσεις με τις άλλες κοινότητες, με τους Ρώσους, με τους Γεωργιανούς και με όλους τους άλλους πώς ήτανε;

Π : Καλές, πολύ καλές.

Ε : Δεν είχατε προβλήματα δηλαδή;

Π : Όχι, τι προβλήματα. Είχαμε εκεί και Ρώσους και μουσουλμάνους και Εβραίους, όλοι μπερδεμένοι να πούμε. Δεν είχε καμία διαφορά τι είναι να πούμε ο άλλος, άνθρωπος είναι, αρκεί να είναι άνθρωπος.

Ε : Για την Ελλάδα τί μαθαίνατε τόσα χρόνια που ζούσατε εκεί πέρα; Ποιες ειδήσεις μαθαίνατε;

Π : Παίρναμε εφημερίδες, ύστερα τα ράδια είχαμε, εφημερίδες, έβγαινε δελτίο δικό μας ελληνικό, η εφημερίδα έγραφε τα νέα της Ελλάδας.

Ε : Μέχρι το '83 είχες ξαναέρθει στην Ελλάδα;

Π : Εγώ όχι.

Ε : Όλα αυτά τα χρόνια ήσουν εκεί πέρα στην Τασκένδη;

Π : Στην Τασκένδη ήμουνα όλα τα χρόνια.

Ε : Το '83 πώς αποφασίσατε να έρθετε;

Π : Το '83 αποφάσισα να έρθω γιατί κατάλαβα ότι το νέο, ότι τα λάδια της καντήλας θα τελειώσουν και πρέπει να φύγουμε και να έρθουμε στην πατρίδα, όσο καλά και να περνάς η

πατρίδα δεν ξεχνιέται. Ψέματα είναι αυτό που λένε ότι όπου ζωή και πατρίς, όχι, δε το δέχομαι εγώ αυτό.

Ε : Τί πιστεύεις;

Π : Τί πιστεύω, ότι η πατρίδα μας είναι πατρίδα μας πώς να το κάνουμε!

Ε : Ποια είναι όμως η πατρίδα μας; Ποιο μέρος είναι πατρίδα για τον κάθε άνθρωπο;

Π : Για τον κάθε άνθρωπο; Για εμένα είναι η Μικρά Ασία, να πούμε, εκεί που γεννήθηκα! Πονάω! Παρόλο που γέρασα, πονάω. Να μου πούνε να με θάψουν εκεί, θα πω θάψτε με γιατί εκεί είναι ο πατέρας μου, η γιαγιά μου, ο παππούς μου.

Ε : Ταξίδεψες ποτέ στη Μικρά Ασία;

Π : Δε μπόρεσα να πάω δυστυχώς.

Ε : Θα το ήθελες όμως;

Π : Θα το ήθελα, λέει, πολύ, αλλά δε μπόρεσα γιατί ήμουν κι εγώ άρρωστος, είχα τον προστάτη κάθε ώρα, με συγχωρείς, είχα και τη γυναίκα άρρωστη και δε γινόταν να πάω. Γινόταν ταξίδια όταν ήθελα, αλλά δε μπορούσα να πάω.

Ε : Δηλαδή εσύ τώρα όταν αναλογίζεσαι τα μέρη τα οποία έζησες, πιο πολύ μέσα στην καρδιά σου νιώθεις το χωριό σου στη Μικρά Ασία;

Π : Ναι, ναι. Εκεί πονάς περισσότερο, εκεί γεννήθηκες, εκεί είναι η πατρίδα σου. Των παιδιών μου είναι εδώ, εδώ γεννήθηκαν.

Ε : Διατηρείς έτσι κάποιες αναμνήσεις από την πατρίδα ή θες να τις διατηρήσεις στα παιδιά σου, στα εγγόνια σου;

Π : Όχι, θυμάμαι αλλά πέρασαν πολλά χρόνια κι άρχισαν να σβήνουν οι αναμνήσεις, δεν υπάρχει καμιά ελπίδα. Ύστερα έγινε αυτό το, η ανταλλαγή που έγινε του Βενιζέλου, έπαψε πλέον η καρδιά μας να χτυπάει για την πατρίδα γιατί πλέον ξεγράφηκε η πατρίδα η ελληνικιά που υπήρχε στη Μικρά Ασία, έγινε τουρκική. Έγινε ανταλλαγή, τελείωσαν όλα!

Ε : Από την αντιμετώπιση του ελληνικού κράτους από το '83 και μετά, όταν γυρίσατε από τη Ρωσία, είστε ικανοποιημένοι;

Π : Καθόλου ικανοποιημένοι. Εγώ καταστράφηκα τουλάχιστον, γιατί είχα σπίτι, είχα μαγαζί, είχα χωράφια, και τι πήρα, και τι μου δώσανε;

Ε : Ήταν δηλαδή μικρότερης αξίας τα όσα πήρατε εδώ σε σύγκριση σε τα όσα αφήσατε εκεί.

Π : Τίποτα, ναι.

Ε : Εκεί στη Ρωσία τώρα αυτά δε συνεχίζουν να είναι δικά σας; Το μαγαζί σου, το σπίτι σου;

Π : Στη Ρωσία;

Ε : Ναι. Αυτά τα οποία είχες εσύ εκεί στη Τασκένδη.

Π : Ήταν κρατικά.

Ε : Όλα ήταν κρατικά εκεί;

Π : Όλα κρατικά.

Ε : Τα δούλευες εσύ, αλλά δεν ήταν δική σου ιδιοκτησία;

Π : Ναι, ναι. Έχτιζες σπίτι, σε πλήρωνε το κράτος, σου το 'δινε το κράτος, καθόσουν μέσα, πλήρωνες νοίκια πολύ λίγα, ζήτημα να φτάνανε για επισκευές, γιατί τις επισκευές του σπιτιού τις έκανε το κράτος, συντήρηση σπιτιών γινότανε από το κράτος. Δεν έχουμε τίποτα.

Ε : Τώρα διατηρείς επαφή με κάποια άτομα που να έχουν την ίδια καταγωγή με εσένα; Δηλαδή που να είναι κι αυτοί πρόσφυγες και να μαζεύεστε, να τα λέτε, να κουβεντιάζετε;

Π : Όταν ήμουν στο χωριό καλά, είχα ορισμένους, αλλά εγώ έχω δυο παιδιά ακόμα στη Ρωσία.

Ε : Ζουν τα παιδιά σου στη Ρωσία;

Π : Βέβαια.

Ε : Σε ποια πόλη;

Π : Στην Τασκένδη.

Ε : Τί δουλειά κάνουν;

Π : Με διπλώματα και οι δυο, ο ένας είναι μηχανικός οικοδόμος κι ο άλλος είναι πολιτικός μηχανικός.

Ε : Με οικογένειες φαντάζομαι εκεί πέρα φαντάζομαι.

Π : Ο ένας έχει οικογένεια, ο άλλος δεν έχει.

Ε : Αυτός που έχει οικογένεια η σύζυγός του είναι Ελληνίδα;

Π : Όχι, Ουκρανίδα.

Ε : Σκέφτονται να γυρίσουν ή θέλουν να μείνουν εκεί;

Π : Σκεφτότανε αλλά δε μπόρεσαν να γυρίσουν.

Ε : Θέλουν να μείνουν εκεί τώρα;

Π : Δε μπορούν εδώ, σύντομα θα πάρουν σύνταξη, τί να κάνουν εδώ, ποιος θα τους δώσει, στη δουλειά δε τους παίρνουν είναι μεγάλοι σε ηλικία, γι' αυτό μένουν εκεί, θα ερχότανε, αλλά.

Ε : Έχεις επικοινωνία τώρα με τα παιδιά σου, βλέπεστε;

Π : Όχι, δεν έχω δυστυχώς.

Ε : Έχετε χαθεί κάπως δηλαδή.

Π : Ναι. Κάπου, κάπου.

Ε : Πιστεύετε οι Έλληνες που έχουν μείνει εκεί πέρα, υπάρχει κίνδυνος αφομοίωσης;

Π : Οπωσδήποτε.

Ε : Καταλάβετε, από τα άλλα έθνη που ζουν εκεί.

Π : Ναι, όπως είναι στην Αμερική, όπως είναι να πούμε σε άλλες χώρες του δυτικού κόσμου, πολλοί Έλληνες δε μιλάνε ελληνικά, δε ξέρουν ελληνικά. Πέρασαν δυο, τρεις γενεές και πάνε, σβήνουν αυτά, θέλοντας και μη, σβήνουν οι γλώσσες. Δε μιλάνε τα ελληνικά στα σπίτια, ενώ εμείς ήμασταν εκεί αλλά μιλούσαμε τα ελληνικά και διατηρήσαμε τη γλώσσα μας. Αυτοί όμως σκόρπιοι, ο ένας εδώ, ο άλλος εκεί, ούτε σχολεία μπορούν να κάνουν, ούτε την ελληνική γλώσσα μπορούν να διατηρήσουν, ούτε τα γράμματα να διατηρήσουν, ούτε τίποτα. Όσοι είναι φιλέλληνες και αγαπάνε πραγματικά την πατρίδα τους θα φροντίσουν κάπου να κάνουν σχολεία να τους στείλουν να μάθουν, εκείνοι που δεν μπορούν τι να κάνουν;

Ε : Δεν υπάρχουν δηλαδή ελληνικοί σύλλογοι για να τους ενισχύουν;

Π : Δεν υπάρχουν όπως είχαμε εμείς, εμείς ήμασταν οργανωμένοι, ήταν όλα οργανωμένα, δασκάλους δικούς μας είχαμε, βγάλαμε κι άλλους δασκάλους, το κράτος τους πλέρωνε όπως πλερώνει και τους άλλους δασκάλους, μαθαίναν λίγο πολύ τα γράμματα τα ελληνικά, στο σπίτι μιλούσαμε ελληνικά, ξέραν τα παιδιά, αν δεν επιμέναμε κι εμείς φυσικά κι εκείνα σιγά σιγά θα τα ξεχνούσαν.

Ε : Θυμάστε κάποιους από τους πιο γνωστούς Έλληνες που ζούσαν στην Τασκένδη; Τους πιο ονομαστούς; Είτε επαγγελματίες, είτε μορφωμένους. Κάποιοι που να ήταν έτσι πολύ αντιπροσωπευτικοί από την περιοχή σας. Κάποιους που να είχαν διακριθεί είτε για το επάγγελμά τους, είτε για την επιστήμη τους.

Π : Έχει βγάλει πολλούς επιστήμονες η Τασκένδη.

Ε : Υπήρχε Πανεπιστήμιο εκεί;

Π : Ναι, είχαμε γιατρούς, τους καλύτερους γιατρούς, κατά προτίμηση τους παίρναν στα νοσοκομεία.

Ε : Κ. Γιώργο, αν δεν έχεις εσύ να μου προσθέσεις κάτι άλλο, δεν έχω να σε ρωτήσω εγώ, εκτός αν θέλεις να μου πεις εσύ.

Π : Αυτά είναι τί να σου πω.

Ε : Εντάξει κ. Γιώργο, ευχαριστώ πολύ.

Ε : Παρακαλώ.

(Η συνέντευξη με τον κ. Μωρούδη Γιώργο πραγματοποιήθηκε σε μία φιλική ατμόσφαιρα. Αρχικά θα ήθελα να σημειώσω ότι το έτος γέννησης του κ. Μωρούδη Γιώργου είναι το 1913 και όχι το 1915, όπως σημειώνω στην εισαγωγή της συνέντευξης. Επίσης θα ήθελα να πω ότι ο κ. Γεώργιος θυμάται γενικά πολλά πράγματα, αλλά απέφυγε να μιλήσει ιδιαίτερα εκτεταμένα για την περίοδο της ζωής του, όπου παρέμεινε στην Τασκένδη του Ουζμπεκιστάν, ως πολιτικός πρόσφυγας. Δεν ήθελε να επεκταθεί μάλιστα ιδιαίτερα στις σχέσεις των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων με τους Πόντιους εξόριστους που κατοικούσαν στην ίδια πόλη.)

